sosyal adalet

23 NİSAN 1963 SALI — HAFTALIK SİYASİ GAZETE — YIL 1, SAYI 6 FİATI 1 LİRA

Meclis grevde mi?

23 Nisan 1920 - 23 Nisan 1963

Tam 42 yıl geçti, hâlâ kurtuluş arıyoruz

17 Nisan günü yurtta yükselen ses

Köy Enstitülerini açınız

"Açlık Haftası,,nın içyüzü

sosyal adalet İÇİN

Böyle maarifçi istemiyoruz

Amasya Okuma—Yazma okulunda Er öğretmen olarak vatani görevini yapan Hasan Aslan bir yazı göndermiş. Yazıyı tanıtmak için birlikte zarfladığı mektubun da «Er öğretmenliğin bütün meşekkatlarını bu müessesenin içinde izleyen bir şahıs olarak, dile getirmeğe çalıştım. İstiyorum ki tüm vatandaşlar duysun bu gerçekleri. İstiyorum ki selâhiyetli bazı kişilerin yaptıkları kötü davranışları herkes duysun öğrensin. Duysun da maarifimizin durumuna ağlasın» diyor. Hasan Aslan'ın kısaltılmış yazısı aşağıda:

Gazetede okumuştum geçenlerde. Miting öncesi ziyaretine gitmişler Öğretmenler İsmet Paşa'nın. Dertlerini dökmüşler Paşa'ya. İlgisizliğinden söz etmişler Maarifin. Paşa Öğretmen'lere «Size arslan gibi bir Profösör verdim» demiş. Öğretmenler de «Bize arslan gibi Profösör değil, Arslan gibi Maarifci lâzım» demişler. Ağızlarına sağlık. Ne de doğru söylemişler, öğretmenler.

Doğru degilmi a dostlar, yan gelip yatmaktan başka ne gördüğü var sanki bizim Maarif teşkilâtının.

Okuldan çıkar-çıkmaz biz asil öğretmenleri Er olarak aldılar silâh altına. Biz bunu memleketin selâmeti dedik, katlanmağa çalıştık bütün dertlerine. Bakıma muhtaç analarımız, babalarımız, kardeşlerimiz, karılarımız, hatta ihtiyar ninelerimiz aç kaldılar. Sefil duruma düştüler. Avuç açtılar ellere. İnanmadılar, inanmıyorlar da bizim maaşsız olduğumuza. Ekmek, gaz, tuz parası istiyorlar bizden.»

Öğretmenlikten çok «Çilekeşlik» ünvanı yaraşır oldu bizlere. Evi düşündük. Köydeki borçları düşündük. Hatta, kimsesi olmayan bazıları köy muhtarına emanet ettiği karısını düşündü, düşünüyor da. Açlık ferman dinlemezmiş. Siz de bilirsiniz bunu. Aç kalan anamızın, bacılarımızın namusu bir taraftan, karılarımızın namusu bir taraftan.

Şartlar bu iken küsmedik yine de vatanımıza. Ona iyi iyi kişiler yetiştirmek için burada da devam ettik çabalarımıza. Öğretmeniz biz... Memleket yaratan fabrika. Pire için yorgan yakan aşağılık insanlardan değiliz. Askeriz... eriz biz burada. Amma, Askeriye «Ersin» demiyor «Öğretmensin, kıymetlisin. Vazifene burada da devam et» diyor. Eldeki imkânları «al» diyor öğretmenlere, askeriye. Teselli ediyorlar. elimizden tutuyorlar. Fazlasıyle kolluyor askeriye ER ÖĞRETMEN'leri.

Canım dostlarım, Maarif ne yapıyor *sorun? Hangi* yaramıza devâ olmaya çalışıyor? Bir misâl vereyim konu ile ilgili. Efendim, geçenlerde gönlümüzü almağa bizlerle hasbihâl etmeğe gelmiş güya bizim ilin Millî Eğitim Müdürü. Geldiğini haber verdiler. Şaşırdık.. Bunca zamandır özlemini duyduğumuz kişiler yeni arıyorlardı bizi. Dolu dolu oldu gözlerimiz sevinçten. Ziyaretcisi gelmişti ER ÖĞRETMEN'lerin. Bir yıldır beklenilen ziyaretci. Toplanıp beklemeğe başladık müdür beyi. Geldi yanımıza hiç gülmeyen yüzle. Konuşmağa başladı. Şuradan şurayı ziyaret için yeni fırsat bulmuş zavallı. Konuşmak için zorluk çektiği her halinden belli oluyordu. «Geç de olsa sizi görmek, siz meslektaşlarımla konuşmak, çok bahtiyar etti beni» dedikten sonra, yıllar yılı kulağımızı aşındıran, öğretmenlikle ilgili lâflar. Anlaşıldı canım anlaşıldı, çekişmeğe gelmiş bizimle meğer. Gittikçe alevlendi. Alevlendikçe de başladı öğretmenlere hakarete, «Çok şımardı öğretmenler. Sokaklara düştüler utanmadan.

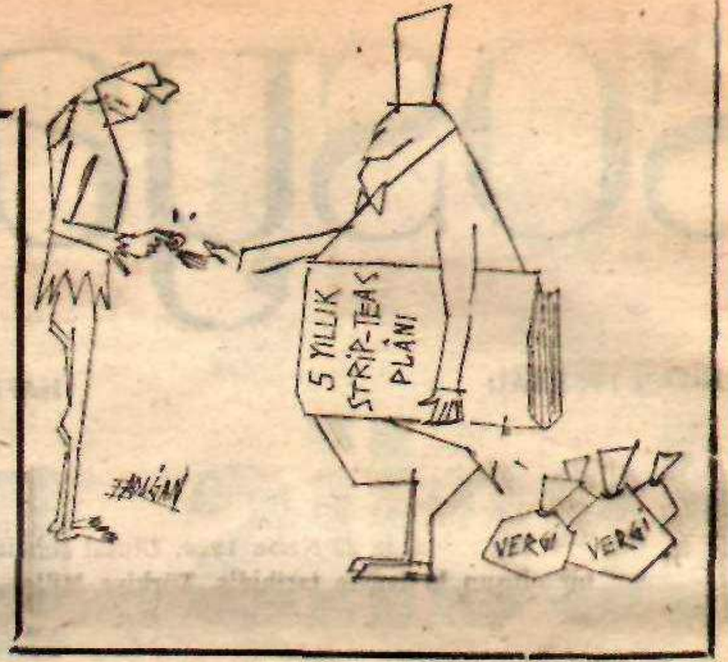
Neymiş efendim, sokaklarda haklarını arıyorlarmış. Bu mu öğretmenlik anlayışı? Bu mu demokrasi?? Bunlar demokrasiyi yanlış anlamışlar kardeşim. Güya maaşları *yetmiyormuş*. Ben üç lira yevmiye ile çalışan çok işçi gördüm» dedikten sonra mevzuyu biz Er Öğretmen'lere çevirdi. Sanki aylardan beri bizim çalışmalarımızı takip etmiş bir şahıs gibi: «Randımanlı bir çalışma yapmıyorsunuz. Eğer memnun değilseniz buradan, Komutanınıza söylüyeyim sürgün etsin sizi eğitim kıt'alarına» buyurdular. Biz çilekeş Öğretmenlerin maddî, manevi çöküntüsü azmış gibi, bir de kendi mesleğimizden olan adam kurşun atarcasına çekiştirmesi yakışık almıyor doğrusu. Teselli edeceği ümidiyle karşıladığımız dilediğimiz maarifçi böyle mi olmalı Allah aşkına dostlarım? Bu mu büyüklük? Bu mu özlenen kişi? Yalnız bunlarla yetince.. Çocuk kandırır gibi, asker olan bizlere —memurlukla alâkası kesilenlere-» bundan böyle her zaman geleceğim buraya. Sicil tutacağım sizin hakkınızda» Gülmekle yetindik tabiî bu asılsız tehdide.

Ey Maarifin (M) sinden, idareciliğin (İ) sinden anlamayan adam!.. Senin «Demokrasiyi yanlış anlamışlar» dediğin öğretmen, demokrasiyi anlayan, anlatmağa, kökleştirmeğe çalışan kimsedir. Bunu böyle bilmen lâzım. Kimden aldın böyle konuşma selâhiyetini. O hem demokrasiyi senin gibi değil, gerçek manâsıyle öğrenmiştir. Memleketleri memleket yapan, demokrasiyi genç — ihtiyar demeden herkese gerçek cephesi ile öğretmeye çalışan, onu koruyan yegâne şahıs önce öğretmendir. Sonra sen ve senin gibilerin unutup, perişan etmiş olduğunuz Er Öğretmenler dediğin gibi randımansız bir çalışmayı asla yapmamıştır. O bütün dertlerin derse girerken bir pardesü gibi kapının dışına bırakıp, giriyor dersanesine.

Kuzum, kime sicil verecekmiş müdür bey? Bizimle ilgisi neymiş onun? Hem ilgisi olsa bile elli — altmış yaşındaki bir Maarifin adamı bilmiyormu ki, öğretmen sicil için çalışan şahıs değildir. Eğer öğretmen sokağa çıkıp, hakkını istiyorsa kabahatli o mu, yoksa senin gibi eski kafayla ancak lâf ebeliği yapabilen maarifciler de mi?..

Esen kalınız efendim.

HASAN ARSLAN
Öğretmen — Amasya

Acı fakat gercek

Her zaman olduğu gibi Anadolu'nun dertlerini topluma yansıtma görevini öğretmenler yerine getiriyor. Fakir halkımızla, değişik bölgelerdeki halkımızla en yakın temasları olan gerçek halkçı öğretmenlerin kaleminden toplumumuz çok şey öğrendi. Bu usanmaz cabanın örnekleri Sosyal Adalet'e de geliyor. Aşağıdaki mektup Nazmiye'nin bir köyünde öğretmelik yapan Ali Dağdeviren'den geliyor.

Yıllardan beri millî gelirden nasipsiz kalıp ayağına lâstik alamıyan, ilâç yerine üfürük yutan, Orta—Çağ misali meskenini hayvanlariyle paylaşan, okulsuzluktan kara cahil olup mahkemede tercümanla konuşan, füze çağında çıra ile aydınlanan bedbahtların dertlerini duyurarak, demokratik nizam altında sosyal adalete hizmet etmek icin çıkışınız bizleri de sevindirmiştir. Bu hizmete atılmanız, Anayasa teminatının beyaz kâğıt üstünde iş sahasına dökülceğinin delilidir.

Anayasanın 14. maddesinde «Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir» denilmektedir. Toprak babalarının emrinde yarıcı vatandaşın kişi hürriyeti nerede kalıyor? Yarıcının vicdanı kendi içinde, idaresi ağanın elinde olmuyor mu? Dümeni çeviren kaptan gibi, yarıcı fertlerin yuları ağanın eline geçmiyor mu?

Sosyal yaralar, toplumda utanç verici fiilere yol açıyor. Bir karış toprağı olmayan insanlar, sürüne sürüne ölmektense bir mayın tarlasında veya bir hapishane hücresinde ölmeyi tercih ediyor. Bunun içindir ki ya kaçakçılık ya hırsızlık veya yalancı şahitlik yapıyor.

Şahsî menfaat ve çıkarları için; her müsbet fikre, hak isteyen sese, kurbanlarını Orta—Çağ'da verip bugün kanunlarla teminat altına alınan «sosyal adalet ve hukuk devleti» ilkelerine; perde çekerek, «komünistlik» karalaması ile tarihin akışını, hak isteyen sesin yönünü değiştireceklerine inananlar kendilerini aldatıyorlar.

Şurası gerçektir ki; memleketimizde birbiriyle mukayese edilemiyecek derecede zümreler vardır. Mesut bir zümre ki sayıları azdır. Bu zümrede hayat kaygısı, ekmek derdi, ihtiyarlık endişesi gibi hepimizin derdi onların aklının köşesinden bile geçmemektedir. Bir sınıf daha vardır ki toprak babasıdır, mahalle milyonerleridir ve nüfuz sahibidir. Onun da karnı toktur. Karnı aç olanları o da hatırlamaz. Bir diğer sınıf daha vardır, ilkel yaşayışlı büyük köylü ve işçi sınıfı. Bu sınıflar daha da genişletilebilir. Bu sınıfların yanında gerçeği anlamış ideal sahibi kuvvetler vardır.

Taşkın su üstünde köprü olmadığından köylü kadın ve erkek, eteklerini toplıyarak suyu geçip, gidip—geliyor. Suya her girişinde de «Ya Hızır imdada yetiş» diye hızıra başvuruyor. Kimsenin boğulmadığı suları kutsal kabul ediyor ve orada kurban kesiyor. Tabiat afetleri karşısında elini, kolunu bağlıyarak, hızıra sığınan insanları düşünün, devletten yardım görmeyip kendi kaderine ve kendi yağında kavrulmaya terkedilen insanların halini düşünün.

Ama hakikat o derece arsız bir tohumdur ki, tabiat ondan toprağını yağmurunu ve güneşini esirgese dahi, kuru taşlara konan aç—susuz kuşların gözyaşları ve gübresiyle o taşta yine bitecek, her âşık gibi o da hasretlerini acı çileleriyle selâmlıyacak ve zafere ulaşacaktır. Bu gerçekleri tarih ispatlamış ve kanunlarımız da bunu teminat altına almıştır.

Ali DAĞDEVİREEN

sosyal adalet

HAFTALIK SİYASİ GAZETE

23 NİSAN 1963 YIL: 1 SAYI: 6

İmtiyaz Sahibi: Cemal Hakkı SELEK

Yazı İşleri Müdürü: Turhan TÜKEL

İDAREHANE. Cağaloğlu. Molla Fenari Sokak. No. 30—32 (Vatan Matbaası) Tel: 22 93 15

FİYATI : 100 Kuruş.
ABONE : 3 Aylık 10 Lira,
6 Aylık 20 Lira,
1 Yıllık 40 Lira,

Yurt dışı abonelerde posta ücreti abone bedeline eklenir

İLÂN: Beher Sütunda Santimetresi 25 liradır. Renkli ilânlar özel tarifeye tâbidir.

DİZİLDİĞİ VE BASILDIĞI YER: Vatan Matbaası — İSTANBUL

ULUSAL KURTULUŞLARIN BAŞLADIĞI GÜN

sosyal adalet

ULUSAL bayramlarımızın en büyüğünü kutluyoruz: Yeni Türkiye Devleti 43 yıl önce bugün kuruldu. 23 Nisan'a «Ulusal Eğemenlik ve Çocuk Bayramı» diyoruz. Biz 23 Nisana «Ulusal Eğemenlik ve Ulusal Kurtuluşlar Bayramı adı verilmesini isterdik.

Gerçekten de 23 Nisan 1920, Ulusal sınırlarımızı aşan bir oluşun başlangıç tarihidir. Türkiye Millet Meclisi Hükümetinin kuruluşu, Sultani hükümet biçiminden, Halk iradesine dayanan ulusal devlet ve hükümet biçimine bir geçiş, olagan bir iç politika olayı değildir. Ona bu gözle bakanlar Kurtuluş savaşımızın evrensel değerini kavramamışlardır. Kaldı ki, 23 Nisana bir iç mesele gözü ile bakılsa da, onu yalnız bir politik olay olarak değerlendirmek, gerçeklere aykırı düşer. Çünkü 23 Nisan bir biçim değişikliği değil, bir öz değişikliğidir. 23 Nisanı hazırlayan olaylar hatırlanırsa, bunun Halktan gelen aşağıdan yukarı bir hareket olduğu ve tarihimizde ilk defa yurtsever aydınlarla halkın elele verdiği ortaya çıkar.

FAKAT 23 Nisan 1920 nin insanlık tarihi bakımından taşıdığı büyük değer, sömürgeci devletlerin kurduğu baskı ve ezgi düzenini altüst edecek bir oluşun, ilk adımı olmasında gizlidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi hükûmeti, emperyalizme karşı savaşan bir yarı sömürge halkının kurduğu ilk ulusal devlettir. Kurtuluş Savaşımız da, emperyalizme karşı açılan, ve insanlık tarihinin şüphesiz dönüm noktalarından birini teşkil eden, zincirleme kurtuluş savaşlarının birincisidir.

Bizim Kurtuluş Savaşımıza gelene kadar, ulusal direnişler ya bir «vasal» lıktan kopma, ya da despot bir kralı devirme biçimindeki politik amaçlı ve her halde kapitalist sistemin mantığı içinde kalan, asla ona karşı geliş karakteri taşımıyan, hareketler olmaktan ileri gitmemiştir. Ulusal kurtuluş hareketlerinin evrensel bir karakter kazandığını, sömürgeciliğin tasfiyesini amaç bilen, Halktan gelme, Hakların yürüttüğü bir savaş biçimini alması için, 23 Nisan 1920'yi beklemek gerekmiştir. Bu elbette bir tesadüf eseri değildir Osmanlı devletinin enaz yüzelli yıldır bir yarı—sömürge durumuna düşmüş olması, emperyalist kuvvetler hesabına sürüklendiğimiz birinci dünya savaşından yenik çıkmamız, büsbütün yok olmak tehlikesiyle karşı karşıya bulunmamız gibi olaylar, ulus olarak varlığımızı korumak, ulusal bağımsızlığa kavuşmak konusunda halkımızı bilince kavuşturmuştur. Ve bütün bu oluşlar emperyalizm zincirinin Türkiyeden geçen halkasını hemen kopacak kadar zayıflatmıştır. Ama ne olursa olsun bu halkayı ilk koparmanın ve birbirini izliyen öteki kopuşlara yol açmanın, paha biçilmez şerefi, Türk halkına ve onun ölümsüz Başkumandanı Gazi Mustafa Kemale, büyük Atatürk'e ve «Kuvayı Milliyeci» aydınlar kadrosuna aittir.

GERÇEKTEN de Ulusal Kurtuluş Savaşımızın yöneticileri, işin tâ başından beri politik amaçların ötesinde ekonomik sosyal ve kültürel amaçlar gütmüşler, toplumun temel yapısını değiştirmek kararı ile hareket etmişlerdir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti ana yurdu düşman işgalinden kurtarmak, Misakı Milli sınırları içinde ulusal bağımsızlığa kavuşmak için savaşırken, aynı zamanda yeni devletin bir halk devleti olduğunu ve bu niteliği ile toplumun temel yapısında köklü dönüşümlere girişileceğini açıklıyor ve Ulusal Kurtuluş Savaşımızın belirli bir sisteme karşı yürütüldüğünü, evrensel karakterde olduğunu kuvvetle belirtiyordu. Birinci Büyük Millet Meclisinin 2 Kasım 1920 günlü bildirisinden alınmış aşağıdaki satırlar bunu açıkça ortaya koymaktadır:

«Türkiye Büyük Millet Meclisi, milli hudutlar dahilinde hayat ve istiklâlini temin ahdiyle teşekkül etmiştir. Binaenaleyh hayat ve istiklâlini yegâne ve mukaddes emel bildiği Türkiye halkını, emperyalizm ve kapıtalizm tahakküm ve zulmünden kurtararak irade ve hakimiyetinin sahibi kılmakla gayesine vasıl olacağı kanaatindedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin hayat ve istiklâline kasteden emperyalist ve kapitalist düşmanların tecavüzüne karşı müdafaa ve bu maksada münafi hareket edenleri tedip az miyle müessese bir orduya sahiptir.. Türkiye Büyük Millet Meclisi, halkın ötedenberi maruz bulunduğu sefalet sebeplerini yeni vesait ve teşkilât ile kaldırarak, yerine refah ve saadet ikame etmeyi başlıca hedef bilir. Binaenaleyh Toprak, Maarif, Adliye, Maliye, İktisat ve evkaf işlerinde ve diğer mesailde ictimai uhuvvet ve teavünü (sosyal kardeşlik ve yardımlaşmayı) hakim kılarak, halkın ihtiyacatına göre, teceddüdat (yenilikler) ve tesisatı vücude getirmeye çalışacaktır.»

BERİ yandan halkımız da ilk defa kendisi için dövüştüğünü duyarak savaşmakta idi. Düşman ordularının gerisinde bir başka düşmana, yüzyıllardır kanını emen bir görünmez düşmana, bir sisteme, sömürücülüğe, sömürgeciliğe karşı savaştığını halkımız sezinliyordu. Atatürk aşağıya aldığımız şu sözlerle, halkın bu sezgisine tercüman olmuştur:

«Biz hayatını, istiklâlini korumak için çalışan erbabı sayiz (emekçileriz), zavallı bir halkız. Mahiyetimizi bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız!.. Yoksa arka üstü yatmak ve hayatını sayden muarra geçirmek istiyen (çalışmadan yaşamak istiyen) insanların bizim heyeti ictimaiyemiz içersinde yeri yoktur, hakkı yoktur! Halkçılık, nizamı ictimaisini sayine (emeğine), hukukuna istinat ettirmek isteyen bir mesleki ictimaidir... Bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak istiyen kapitalizme karşı heyeti milliyece mücadeleyi caiz gören bir mesleği takip eden insanlarız.»

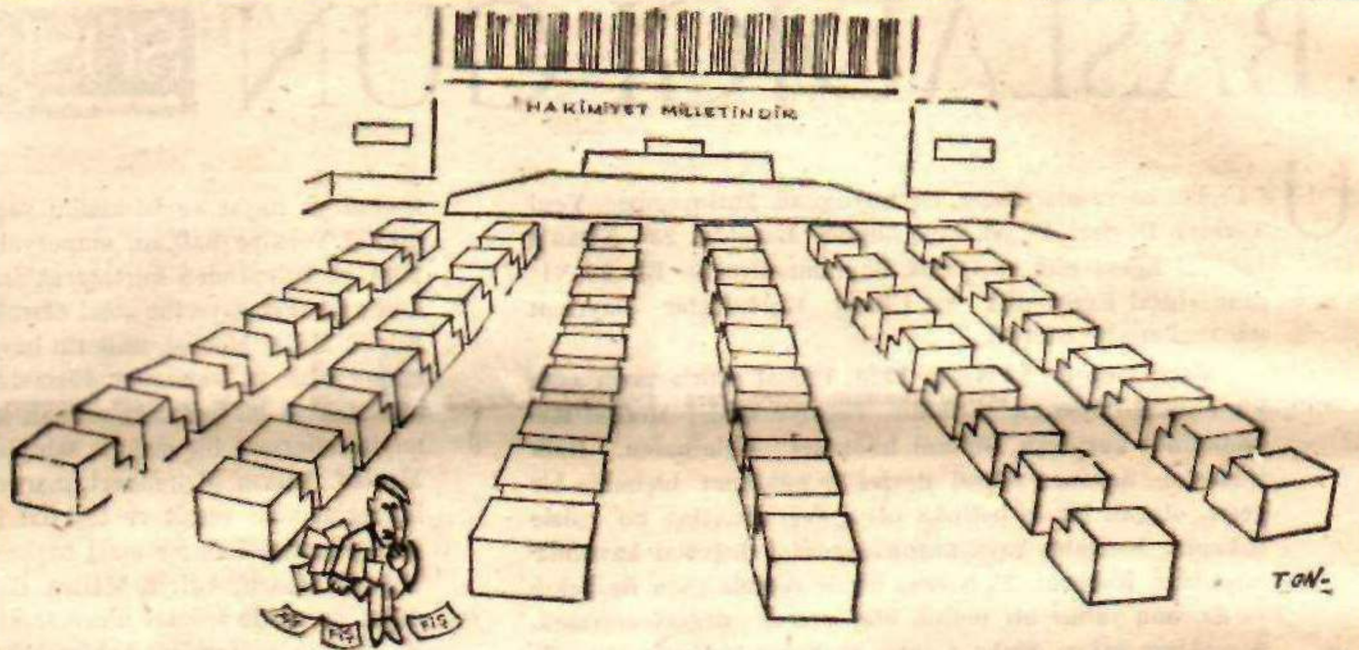
KURTULUŞ savaşımız insanlık tarihinde yeni bir yaprak açmıştır. Ulusal Kurtuluş Savaşımızın dünya ölçüsündeki etkilerini ve sömürge halkları için taşıdığı büyük değeri, hayret edilecek bir uzakgörürlükle, Atatürk zaferden hemen sonra, 1 Eylül 1924'de, Dumlupınar Mehmetçik anıtı önündeki konuşmasında şöyle belirtmişti:

«Tarihimiz bir çok büyük ve çok parlak zaferlerle doludur. Fakat Türk milletinin burada ihraz ettiği zafer kadar netice-i kat'iyeli ve bütün tariho, yalnız bizim tarihimize değil, cihan tarihine yeni cereyan vermekte kat'i tesirli bir meydan muharebesi hatırlamıyoruz.»

ATATÜRK'ün: «Cihan tarihine yeni cereyan vermekte» sözleri ile, sömürge halkalarının bugün şahit olduğumuz zincirleme kurtuluş hareketlerini kastettiği şüphesizdir. Yalnız şu da var ki, 23 Nisanın 43 üncü yıl dönümünde, köylüsü ve kentlisi ile emekçi halkımız «ötedenberi maruz bulunduğu sefalet» ve cehalet içinde yaşamaya devam ettiğine göre, başka halklara ışık tutan ve onun kanı ile kazanılan Kurtuluş Savaşı, halkımıza beklediği hayat şartlarını getirmemiştir. Toplumumuzun temel yapısında bir nitelik değişikliği, hiç değilse bizi tam bağımsızlığa kavuşturacak yönde bir nitelik değişikliği olmamıştır. Şu halde Kurtuluş Savaşımız Birinci Büyük Millet Meclisinin yukarıki bildiride belirtilen amaçlarına kavuşmamıştır. Kurtuluş yolunu yeniden aradığımız şu günlerde bunun nedenlerini, ilk çizilen yoldan niçin, nasıl ayrıldığımızı, bilimsel değerde incelemelerle bir an önce ortaya koymamız gerekiyor.

Pazarlık fiyasko verdi

Pazarlıkcılığı savunan Türk – İş Yöneticilerinin milletvekilleri hakkında fiş tutma tehditleri bir sonuç vermedi.

PAZARLIKÇI — Benden evvel grev yapmışlar

İşçi sınıfının menfaatlerine aykırı olarak Türk İş yöneticilerinin güttüğü pazarlık politikası daha başlangıcında iflâs etti.

Sendikalar, Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanun tasarılarının geçen haftaki müzakereleri de gösteriyordu ki, hâkim sınıfları temsil eden siyasî partiler, işçilerin en hayatî meselelerine dahi en ufak ilgi göstermek ihtiyacını duymamaktadırlar. Bu partilerin ilgisizliği karşısında Türk İş yöneticilerinin Meclis'i baskı altında tutmak için yaptıkları «fişleme» ve «seçtirmeme» tehditleri gerçekten gülünç olmaktadır.

İşçi sınıfını politika dışı tutmak için girişilen pazarlık metotları işçiye hiçbir şey kazandırmamıştır.

Ve geçen hafta olayların gelişmesi, işçi sınıfının bağımsız bir siyasi kuvvet olarak Meclis'e girmesi zorunluğunu ortaya koymuştur.

Lobby'cilik — Fiyasko

16 Nisan salı günü Meclis koridorlarında Lobby'cilik yapmakla meşgul Türk İş temsilcileri, Seyfi Demirsoy, Halil Tunç ve Bahir Ersoy durumdan memnun görünüyorlardı. Milletvekillerinin çoğundan, tasarıların Türk İş'in isteğine uygun olarak değiştirilmesi için söz almışlardı. Bütün milletvekilleri işçi meseleleriyle ilgileniyorlardı. İlgilenmeğe de mecbur idiler. Öyle ya, Türk İş'in kudretli Başkan Seyfi Demirsoy kendilerini tehdit etmemiş miydi? İşçi meselelerine ilgi göstermeyen milletvekilleri lobby'ciler tarafından teker teker fişlenecekti. İlk genel seçimde de Demirsoy bu fişlenen milletvekillerinin isimlerini açıklayacak, «Bunlara oy vermeyin!» diyecek ve hiçbir işçi bu milletvekillerine oy vermeyecekti!

Fakat saat 15 olup da oturumu izlemek üzere Meclis'teki localarına büyük bir çalımla oturan Lobby'ciler, ilk önce gözlerine inanamadılar. Salon hemen hemen bomboştu. Acaba oturum saatini mi şaşırmışlardı? Hayır, doğruydu; nitekim Başkan Ferruh Bozbeyli salonda nisap sağlanamadığı için oturumu bir saat sonraya bıraktığını bildirdi.

Ne var ki saat 16'da da durum değişmemişti. Lobby'ciler derhal kaleme davrandılar. İşçi meselelerine ilgi göstermeyen ve toplantıya gelmeyen milletvekillerini fişleyeceklerdi. Ama kimi fişleyeceklerdi? İşte 450 milletvekilinden salonda sadece 78'i mevcuttu. Sonra, fişleseler ne olacaktı? Demirsoy'un «Çift anahtarlı» kasasındaki paraya güvenerek Türk İş Teşkilâtı içinde i s t e d i ğ i n i tâyine i s t e m e d i ğ i n i t a s f i yeye gücü yeterdi ama, oturuma katılmayan 372 milletvekilini birden seçtirmemek kudretini nereden bulacaktı? Evet fişleme tehditleri daha ilk denemede fiyasko ile sonuçlanıyordu! Tabir caizse; Meclis Lobby'ci sendikacılara karşı grev yapıyordu.

İşçiden şüphe!

Meclis, bir gün önce de ancak 60-70 milletvekilinin iştirâkiyle Sendikalar Kanunu'nu görüşebilmiş, sendikaların siyasi partilerden ve onlara bağlı teşekküllerden herhangi bir surette maddi yardım kabul etmelerini veya onlara maddi yardımda bulunmalarını, siyasi partilerin teşkilâtı içinde yer almalarını yasaklayan ve bir siyasi partinin adı altında sendika kurulmasını önleyen 16 ncı madde ile sendikaların hesap, bilânço ve çalışma raporlarını Çalışma Bakanlığı'na vermelerini mecburi kılan 29 ncu maddeyi kabul etmişti.

AP.'li milletvekili Saim Kaygan, Türk İş'in görüşüne uygun olarak, bu kontrolün sendikaların grev imkânlarını tesbit gayesiyle kullanılabileceğini bildirmiş ve maddenin kaldırılmasını istemişti. Fakat Karma Komisyon sözcüsü Coşkun Kırca, «Türkiye'nin coğrafi durumunun nezaketi» gerekçesiyle maddenin kabulünde ısrar etmişti. Devr-i Zorlu'da parlak bir hariciyeci olan Kırca bu «coğrafi durum»a dayanılarak nelerin alınıp satıldığını gayet iyi bilse gerektir. Kırca «Millî menfaatlere ve Anayasaya aykırı bir takım faaliyetlerin cereyan edip etmediğini ve bilhassa bu faaliyetlerin dışarıdan finanse edilip edilmediği kontrol amacıyla bu madde getirilmiştir» deyince AP.'liler dahi bu feraseti gösteremeyen sözcülerine adamakıllı içerlemişlerdi. AP'li Naci Öktem ile Şadi Pehlivanoğlu, sözcü Kaygan'ın görüşüne katılmadıklarını bildirerek komisyon görüşünün kabulünü istediler.

Böylece, sendikaların bakanlık tarafından kontrolü büyük çoğunlukla kabul edildi. Oysa, Türk İş'in hazırladığı raporda bu kontrole şiddetle itiraz edilerek «Çalışma Bakanlığı'nın bu çeşit murakabe yapmasına lüzum yoktur.

Bu, Türk işçisinin uyanıklığına ve Türk sendika idârecilerinin dürüstlüğüne karşı gösterilen büyük bir şüphenin açık ifadesi sayılır.» deniliyordu. Gel gör ki, Türk İş'in görüşlerini destekleyeceği Demirsoy tarafından büyük bir müjde olarak bildirilen AP. Grupu dahi, Lobby'cilerin fişlemesine rağmen, komisyonun Türk işçisi hakkındaki «Büyük şüphesi»ne katılmıştı!

YİNE LOKAVT

Meclis'in çarşamba günkü toplantısında da nisap güçlükle sağlanabildi. Hem de sıra Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanun Tasarısı'nın müzakeresine geldiği halde...

Sendikalar Kanunu'nun cezaî hükümlerle ilgili bir çok maddesi yine Türk İş'in görüşlerine pek uygun olmayarak karara bağlandıktan sonra parti grupları sözcüleri, Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanun Tasarısı hakkında görüşlerini açıklamağa başladılar. Fakat anlaşılan. Lobby'cilik baskısına rağmen milletvekilleri işçi meselelerinin uzun zaman görüşülmesine pek dayanamıyorlardı! Nitekim YTP. Grupu adına Orhan Apaydın konuşmasını bitirdiği sırada salonda sadece 146 kişinin kaldığı görülüyordu. Toplantı başlayalı üç saat dolmadığı halde oturum yine tatil edildi.

Ertesi gün diğer parti gruplarının sözcüleri de Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Tasarısı hakkında görüşlerini açıkladılar. Grup görüşleri arasında en çok dikkati çeken YTP'ninki oldu. Aynı zamanda Plân Komisyonu'nun sözcüsü olan Orhan Apaydın, komisyon çalışmaları sırasında yaptığı hazırlığı ortaya koyuyordu. Apaydın, grev tarifini kısıtlayıcı buluyor yasakların ve âmme makamlarının müdahalesinin azaltılmasını istiyor ve sözlerini «Büyük Fransız Sosyalisti Jean Jaurés»in şu sözü ile bitiriyordu: «Grev bizzat cemiyete karşı barbar, fakat zaruri bir müdahale vasıtasıdır.»

Bu arada Apaydın'ın gazetecilere iki sürprizi vardı. Basın iş kolunda fikir işçileriyle teknisyenlerin dayanışma grevi yapmalarına izin verilmesini istemesi ne kadar hoş karşılandıysa, bütün iş kollarındaki federasyonlara tanınan toplu sözleşme yapma yetkisinden gazeteciler federasyonunun mahrum bırakılmasını istemesi de o kadar büyük tepki yarattı.

—ANAYASA NEREDE?—

AP. Grupu Sözcüsü Saim Kaygan, sık sık «Sosyal Adalet»ten bahsederek görüşlerini bildirdi. CHP. Sözcüsü Mehmet Sağlam ile Millet Partisi Sözcüsü Kâmil Ünal, konuşmalarında hemen hemen hiç yeni bir şey söylemediler. CKMP. Sözcüsü Cevat Odyakmaz ise, Meclis'e işçilerden çok işverenlerin endişelerini getirdi. Grev ve lokavtı bir «Harp ilâmı» olarak kabul eden Odyakmaz, daha da ağır kısıtlamalar istiyor, meselâ sermaye miktarına nazaran yüzde 5'ten aşağı kâr eden müesseselerde grevin yasaklanmasını teklif ediyordu. Kanunsuz grev yapılması halinde sendikaların tazminat ödemeğe mecbur tutulmasını da Odyakmaz ciddiye almıyor, sendikaların malî gücü bu tazminatları ödemeğe yetmeyeceğine göre, işverenlerin bu gibi muhtemel zararlarını telâfi etmek için devletin şimdiden çare aramasını istiyordu.

Parti sözcülerinin hiç bir lokavtın anayasada yer almadığını ve bu itibarla işverene lokavt yetkisinin tanınmasının anayasaya aykırı olduğunu söylemek gereğini duymadılar. Bunu söylemedikten sonra diğer maddeler üzerinde ne söylenirse söylensin bir lâf ebeliğinden ileri gitmiyordu. Çünkü gaye işçiye bir hak tanımak değil, işçinin anayasa teminatı altındaki bir hakkını şöyle veya böyle kısıtlamak buna karşılık işverene anayasada tanınmamış bir yetkiyi lokavt yetkisini vermekti. Türk—İş'in uzağı görmez yöneticileri de patrona lokavt yetkisinin verilmesini savunduklarına, anayasanın işçi aleyhine ihlâline ortak olduklarına göre grev hakkının şöyle veya böyle kısıtlanması üzerinde konuşmak parti sözcüleri için işten bile değildi.

EK HAKLAR NEREDE?

Grup sözcülerine cevap veren Çalışma Bakanı Bülend Ecevit, kısıtlamaları «Batı ülkelerinde tatbikat önden kanun arkadan gelir. Bizde önce kanun, sonra tatbikat geliyor. Bu yüzden teferruata inmek zorunluğu var.» diye izaha kalkışıyordu. Yani Bakana göre, getirilen, tedbirler kısıtlayıcı değil düzenleyici mahiyetteydi. Öyleyse, grevle ilgili ek haklar niçin kanun metnine dahil edilmemişti? Bu ek hakların neler olduğunu Türkiye İşçi Partisi, tasarı hakkındaki görüşünde tam manasıyla ortaya koyuyordu.

«Grev hakkı topluca işi bırakmaktan ibaret sayılamaz. Bunun beraberinde gelen ve grevin etkisi ve sonuçlanması için gerekli olan ek haklar diyebileceğimiz bir takım icapları vardır. İşyerine yeni işçi alınmasını grevcilerin önlemesi, bu çeşitten b i r e k h a k t ı r. E ğer b u e k h a k olmadan uygulamaya kalkarsak işsiz ordusunun önemli bir sayı teşkil ettiği bizim memleketimiz gibi bir memlekette grev hakkı tamamen tesirsiz kalacak ve greve başlamış olan işçinin sefaletine yol açacaktır. Bunlar gibi, grev ilân edildikten sonra işyerinden çıkacak mallara grevcilerin mâni olmaları da bir haktır. Nasıl ki bir işyerine memurların sokulmasına izin vermemek de gene bu kabil bir ek haktır. Çünki, unutulmamalıdır ki, grev hakkı işçiye işyerinde faaliyeti tamamen durdurmak imkân ve yetkisini vermektedir. Bundan dolayı işçinin yukarıda sayılan ek hakları kullanmasına karşılık zabıta kuvvetlerinin harekete geçirilmesi, grev hakkına karşı bir davranış olacağı cihetle Anayasaya aykırıdır.»

İNÖNÜ DE FİŞE..

Tasarının ilk 16 maddesinin görüşüldüğü cuma günkü oturum ise, bu defa milletvekillerinin değil, hükûmetin yokluğu yüzünden iki saatten fazla devam edemedi ve yine yarıda kaldı.

Başkanlık makamını işgal eden Feruh Bozbeyli, Bakanlar Kurulu'nun salonda bulunmadığını bildirerek iç tüzüğün 85. maddesine göre toplantıyı 24 Nisan'a bıraktığını bildirdi. Demek ki, Türk İş'in fiş dosyasına İnönü ile Ecevit de dahil oluyordu.

Bozbeylinin bu kararı AP lilerle CHP. lilerin birbirine girmesine yeni bir fırsat vermişti. Ertesi günkü AP taraftarı gazeteler sureti haktan görünerek CHP li bakanları grev müzakerelerini sabote etmekle suçluyorlardı.

Buna karşılık CHP organı Ulus, «AP'li başkan vekilinin maksatlı tutumu ile grev görüşmesine mani olundu. Bozbeyli, grev kanununun görüşülmesini dün oyuna getirdi.» diyordu. Ulus'a göre görüşmelere devam için salonda mutlaka bakanların bulunması şart değildi. Bakanlık temsilcilerinin iştirakiyle de görüşmelere devam olunabilirdi.

AP.lilerle CHP'lilerin birbirlerini suçlamalarına sebep olan olayın asıl müsebbibi gazete patronları idi. Müzakereler sırasında özel dairesinde çalışmakta olan Başbakan İnönüyü gazete sahipleri ziyarete gelmişlerdi. 2490 sayılı kanunda yapılacağı söylenilen değişiklikle resmi ilan gelirlerinin azalacağından şikâyet ediyorlar ve bunun önlenmesini istiyorlardı. İnönü bu konuda daha geniş bilgi alabilmek için Eceviti yanına çağırtmıştı. Ecevitin geçici olarak İnönünün yanına çıkması üzerine Bozbeyli derhal oturumu tatil etmiş ve çalışmaları beş gün sonraya bırakmıştı.

Ortada bir danışıklı döğüş vardı. Bu danışıklı döğüşe katılan herkes rolünü en mükemmel şekilde oynamağa çalışıyordu. Türk — İş yöneticileri, fişleme ve seç

tirmeme tehditlerine rağmen milletvekillerinin işçi meselelerine karşı gösterdiği ilgisizlik karşısında dahi iyimser görünmek; siyasi partiler ise bu ilgisizliğin suçunu üzerlerinden atarak kendilerini işçilere sözüm ona beğendirmek gayretindeydiler. Bu keşmekeş içinde olan işçi haklarına oluyordu.

TÜRK - İŞ

Uzmanlar pazarlığın bedeli oldular..

Türk - İş yöneticileri pazarlığın ortasında uzmanları işten çıkararak politikacılar ve dış baskıların isteğini yerine getirdiler.

Türk-İş yöneticileri (ki gerçek sayıları üçü geçmez), işçiyi politika dışı bırakmak için Lobbycilik adı altında, işçi sınıfının menfaatleri aleyhinde pazarlık yaparken, bu pazarlığın ücretini de hazırlamışlardı. Demirsoy ve arkadaşları, eski plâncı, yeni Türk - İş uzmanlarının politikacılar ve Amerikalı akıl hocaları tarafından ne kadar sevilmediğini biliyordu. Ayrıca bu konuda Demirsoy ve arkadaşları da uzmanlarına karşı daha başka bir duygu taşımıyorlardı. Bu üçlü sevgisizlik yararlı bir şekilde pazarlığın kızıştığı bir sırada kullanıldı. Eski bir tahsildar olan Türk - İş Başkanı kapının ne zaman ve hangi yollarla çalınması gerektiğini gayet iyi biliyordu. Arka kapı kurnaz ve tecrübeli bir tahsildar için daima emin bir yoldu. Demirsoy'da işe buradan başladı. Önce, Türk - İş'teki işleri ne başlıyalı 15 günü bulmamış iki memurun işine Perşembe günü son verildi. İstatistik uzmanı Kenan Somer ve Basın Bürosu şef yardımcısı Arif Geren'e işten çıkarma gerekçesi olarak «İntibaksızlık» gösterilmişti. Sadece bu davranış bile, işçi haklarının savunulmasında en üstün yeri işgal eden Türk - İş yöneticilerinin (ki gerçek sayıları üçü geçmez) zihniyetini ortaya koymağa yetip artıyordu. Fakat asıl maksat başkaydı. Ve Demirsoy ve arkadaşları bu çıkarma olayından sonra gelecek tepkiyi ellerini uğuşturarak bekliyorlardı. Bekledikleri tepkiyi almakta gecikmediler. Dürüst ve prensip sahibi eski plâncı iki uzman ve bir gazeteci: Nejat Erder, Atillâ Sönmez ve İlhami Soysal derhal istifalarını verdiler. Bütün Türkiye'nin tanıdığı emekten yana bu üç aydının başka türlü davranmasına imkân yoktu. Onlar da böyle yaptılar.

KELLE VERİLİYOR

İşin aslına inilmek gerekirse: Türk - İş'in uzmanlar meselesi geçen yıl hükümetle ihtilât sonunda dört plân uzmanının Devlet Plânlama Teşkilâtı'ndan istifa etmesiyle başlar. Bu istifalar üzerine Türk - İş Başkanı Demirsoy derhal plâncıların peşine düşmüş, bir transfer ortamı hazırlamak için de hükümetin plân görüşünü protesto ettiğini bildirmekten çekinmemişti. Büyük ve uzun vadeli bir kurnazlık eseri olan bu davranış o zamanlar Demirsoy'a hem işçiler hem emekten yana aydınlar arasında büyük bir puan kazandırmıştı. Evet bu mizansen içinde Atilla Karaosmanoğlu ile Necat Erder Türk - İş'in uzman kadrosuna dahil olmuşlardı.

Fakat Demirsoy'un kendi başına yaptığı bu tâyinler, gerek politikacıları gerek Amerikalı danışmanları pek memnun etmemişti. Öyle ya, Eğitim Müdürü Sina Pamukçu'yu binbir güçlük ile daha yeni Türk - İş'ten uzaklaştırmışlardı. Çünkü Pamukçu Türk - İş'e Amerikalıların yardım etmesini sendikacılığımızın gelişmesi bakımından zararlı bulduğunu çekinmeden söylüyordu. Üstelik de İşçi Partili idi. Avrupa'lı sendikacılar Türk meslekdaşlarına mutlâkâ İşçi Partisi'nde toplanmalarını tavsiye ediyorlardı ama Amerikalı sendikacılar aynı görüşte değillerdi. Sina Pamukçu'ya «Ya İşçi Partisi, ya Türk - İş» demişler, İşçi Partisi'ni tercih edince Türk - İş'ten yol göstermişlerdi.

PARAYI VEREN

Tam meydan kendilerine kalacağı sırada şimdi de karşılarına plâncılar çıkarılmıştı. Bunun bir şark kurnazlığı olduğunu Amerikalılar anlıyamadı. Bir süre sonra plâncıların Sosyalist Kültür Derneği kurucuları arasına girmeleri Amerikalıların keyfini adamakıllı kaçırdı. Parasını verdikleri kadrolarda sosyalistlerin çalışmasına nasıl göz yumabilirlerdi? Nitekim, Türk - İş'te karargâh kurmuş olan AID Müşaviri Mr. Frank O'Connor, bir gün bozuk bir Türkçe ile «Parra.. parra...» diye verdikleri paraları hatırlatarak, Karaosmanoğlu'nun karşısına dikilmiş ve «İşler neden iyi gitmiyor?» diye hesap sormağa kalkışmıştı. Karaosmanoğlu da kendisine önce AID'nin işlerini düzeltmesini sağlık vermişti.

AID'nin bir de Dr. Posey adında bir eğitim müşaviri vardı. Bu Amerikalı da, plâncılara mütemadiyen ya Türk - İş'i, ya da Sosyalist Kültür Derneği'ni tercih etmelerini söylüyordu.

KURNAZLIK

Bu arada Atillâ Karaosmanoğlu vatani hizmetini yapmak üzere Türk - İş'ten ayrılmış, yerine yine müstafi plâncılardan Atilla Sönmez gelmişti. Plâncılar, Türk İş'in bir programı, stratejisi olsun, Sendika ve Grev tasarıları kuşa çevrilmeden gerekli tedbirler alınsın, seminerlere dinamik, işçiden yana öğretmenler getirilsin, istiyorlardı. Fakat bu yol çetindi Türk İş yöneticileri ise tam bir şarklı kurnazlık içinde vaziyeti idare ediyorlardı. Kuşa çevrileceği belli olan tasarılar için gerekli tedbirleri alacaklarına bakanların kapılarına koşuyorlar, pazarlıklar yapıyorlardı. Pazarlıkçı sendikacılarla işçi meselelerine temel çareler getirmek istiyen dinamik uzmanlar anlaşabilir miydi? Üstelik, parayı veren Amerikalı danışmanlar da Avrupa'lı sendikacıların hilâfına pazarlık kolaylığını, Lobby'ciliği tavsiye ettiklerine göre plâncıların günü gelince Türk - İş'ten de gideceği açıktı. Günü gelmişti. Ve eski plâncılar Türk - İş'ten de uzaklaştılar. Demirsoy, pazarlığın ücretini, politikacıların istediği uzman kellesi şeklinde verirken, Amerikalı akıl hocalarını da sevindiriyordu.

SOSYALİSTLİĞE DE PAYDOS!

Ama artık emekten yana görünmek, sosyalist görünmek kurnazlığı da kesin olarak son bulmuştu. Demirsoy'un bu konularda tek bağı kurucuları arasında yer aldığı Sosyalist Kültür Derneği idi. Ve geçen cumartesi konferans sırası Demirsoy'daydı. Türk - İş Başkanının grev konusunda vereceği konferans büyük bir merakla bekleniyordu. Belki bu dernekte en fazla rağbet gören konferanslardan biri dinlenecekti. Türkiye İşçi Partili ve SBF"li g e n ç l e r sahifeler dolusu sorularla pazarlıkçı sendikacıyı bekliyorlardı. Fakat salonda yer bulmak için erken gelenler Demirsoyun gelmiyeceğini öğrenerek merakla geldikleri konferans salonunun kapısından döndüler. Sosyalist Kültür Derneği bu kurucusu hakkında ne karar alacağı henüz bilinmiyor. Fakat Demirsoy işin şarklı kurnazlığın bile yürüyemiyeceği bir noktaya geldiğini anlamış ve köprüleri atma zamanının geldiğini görmüştü.

Nejat Erder
— Prensip sahibi uzman —

Politikacılar ve Amerikalı akıl hocaları nezdinde durumunu kurtarmış olan Demirsoy; karşısında bir gün tarihi sorumluluğunun demokratik bir şekilde hesabını vereceği bir işçi sınıfının bulunduğunu bile artık düşünmek istemiyordu.

SENATO

İhracatı teşvik için işçiden kesilen vergi patrona verildi

Mecliste işçi hakları kısıtlanırken Senatoda da patronlar çıkarına getirilen teklif, Ağırnaslı, Aykurt ve Gürsoytrak'a rağmen kanunlaştı

Bir yandan işçi sınıfını ilgilendiren kanunlar Millet Meclisinde kısıtlanarak çıkarılırken öte yanda Cumhuriyet Senatosu da, ihracatı geliştirme gayesiyle bazı resim, vergi ve harçların iadesi yetkilerini hükümete tanıyan bir kanun tasarısını kabul etti.

İhracatı teşvik edecek şartları hazırlamak, şüphesiz ki kalitede üstünlük kazanmış bir mal birikimi karşısında hemen baş vurulacak tedbirlerdendir. İstihsali arttırmak, maliyetleri düşürmek, mamul kalitelerini ıslah ederek mallarımıza dış pazarlarımızın rekabet şartları içinde talep sağlamak, gerçekten titizlikle ele alınacak meselelerdir.

Bunun için, bütün sanayi kollarının muhtaç bulunduğu reorganizasyonun, bilhassa bir müdürler saltanatının ve kötü bir bürokrasinin hâkim bulunduğu İktisadi Devlet teşekküllerinde hemen ele alınması ve milletin yüz milyonlarının yatırıldığı müesseselerin verimlilik esaslarına uygun birer işletme haline getirilmesi şarttır.

Hükûmet, ihracatı geliştirmek için bu yönde faaliyet göstermesi gerekirken, tamamen yasama meclislerine ait bir takım yetkilerin kendisine devredilmesini sağlamak için kanun çıkartmağa çalışmaktadır.

Bu bakımdan, bazı resim vergi ve harçların iadesi yetkisini hükûmete tanıyan kanun tasarısı Cumhuriyet senatosunda geniş tartışmalara yol açmıştır.

Birinci maddedeki «imal yerlerinde çalışan personel için imalâtçı tarafından ödenen gelir vergisi dahil» ibaresine Bütçe Komisyonu sözcüsü Türkiye İşçi Partisi Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı, Siirt Senatörü Lâtif Aykurt ve Tabii Senatörlerden Suphi Gürsoytrak muhalif kaldılar.

Kanun üzerinde söz alan T.İ.P. Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı, ihracatı teşvik edecek tedbirler alınması prensibini partisi adına benimsediğini ancak vergi iadesi bahis konusu olunca, bunun mükellefe iadesi icabedeceğini, işçiden kesilen gelir vergilerinin işverene iadesinin adaletsizlik olacağını belirtti ve maddeden bu fıkranın kaldırılmasını istedi.

Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş maliyet fiyatlarının değil, rekabet fiyatının bahis konusu olduğunu, bu itibarla vergi, resim ve harçların iadesi yoluyla mallarımıza ihracat gücü kazandırırsak istihsalin de gelişeceğini ve yeni yatırımlara bile gitmeden fabrikaların tam kapasite ile çalışacaklarını, işsizliğin geniş çapta ortadan kalkacağını bu sebeple vergilerin işverene iadesinin gerekli olduğunu söyledi. Bunun üzerine tekrar söz alan Ağırnaslı özetle şöyle dedi:

«Ucuzluk düşünüldü mü, derhal işçi ücretleri akla gelir. Maliyeti düşürmekten bahsedilince hemen yine işçi ücretlerini azaltmayı düşünmek âdettir. İhracatın teşvikinde de aynı şey oluyor. Deniliyor ki, Gelir vergisini işveren ödemektedir. Kendi gelir vergisini ödemeyen işverenlerin işçinin gelir vergisini ödediğini kabul edebilir miyiz? Zengin ve yüksek gelirli sınıf gerçekten vergi ödemekte midir? Şeklen böyle görünüyorsa da hazine vergi nisbetleri bakımından zarara uğramaktadır.

Gerçekte mükellefi işçi olan bir vergi nasıl işverene hattâ bazı ahvalde ihracatla hiç bir ilgisi olmayan ihracatçıya iade edilir? Yarın bu yüzden geniş iş ihtilâfları, hattâ grevler olabilir. Gelir vergisini işçiye iade edersek, onun çalışma ve istihsal gücünü arttırmış oluruz ve randıman artışı da maliyet üzerinde tesir yapar.

Biz Sanayi Bakanından, milletin 50 milyarı yatan iktisadi Devlet teşekküllerini tam randımanla çalışır hale getirmesini, maliyete müessir diğer faktörleri ıslah ederek işçi ücretlerini biraz yükseltmesini beklerdik. İşçiden kesilen gelir vergilerinin patronlara iadesini değil.»

Ağırnaslı'nın bu tenkidlerine rağmen Senato çoğunluğu bu maddeyi aynen kabul etti.

EKONOMİ

Avrupa'nın En Fakir Ülkesi Türkiye'nin Millî Geliri 1961'de Düşmeğe Başladı

1950'den beri uygulanan ekonomi politikasının Türk vatandaşını Avrupa'nın en fakir insanı olmaktan kurtaramadığı, üstelik 1960'dan sonra fakirliğin daha da artmağa başladığı, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün tesbit ettiği rakamlarla ortaya çıktı.

Devlet İstatistik Enstitüsü her nedense gerçekleri halkoyundan gizlemek yolunu seçtiği için Türkiye'nin milli gelir durumuna ait bu önemli rakamları, Prof. Hulûk Cillov'un Milliyet Gazetesi'ndeki makalesinden öğrenmek mümkün oldu.

Yıllık milli gelir rakamlarında, cari fiyatlara göre bir artış kaydedilmekle beraber, 1954'ten sonraki enflasyonun etkisi dikkate alınarak sabit fiyatlarla hesap yapıldığı takdirde 7 yıllık milli gelir artışının çok düşük olduğu ortaya çıkmaktadır.

1948 yılı fiyatları esas alınarak yapılan bir hesaba göre, milli gelirimiz 1955 yılında 12 Milyar 334 Milyon lira iken 1960'da ancak 16 milyar 677 milyon lira'ya çıkabilmiştir. 1961 yılında ise milli gelirde düşüş başlamış ve toplam milli gelir bir yılda 126 milyon lira kaybederek 16 milyar 551 milyon lira'ya inmiştir.

Sektörlere göre yapılan hesapta milli gelirin tarım sektörünü karşılayan miktarı 1950'de yüzde 50 iken bu oran 1960'da yüzde 43 olarak tesbit edilmiştir. Sanayi sektörü ise 1950'de milli gelirin yüzde 10'nu karşılarken on yıl sonra da aynı seviyede kalmıştır. Ticaret ve inşaat sektörlerinde de milli gelir bakımından önemli bir değişiklik olmamış, sadece ulaştırma sektöründe az bir gelişme kaydedilmiştir. Buna karşılık, serbest meslek gelirleri ve özellikle mesken gelirleri belirli bir artış göstermiştir.

Öte yandan, Türkiye nüfusunda yıllık yüzde 3 oranındaki artış milli gelir rakamlarının incelenmesinde dikkate alındığı takdirde, ferd başına düşen milli gelir payı bakımından önemli bir gelişme olmadığı görülmektedir. 1950 yılında 21 milyon olan Türkiye nüfusu, yıllık yüzde 3 oranında bir artış kaydederek 1960 yılında 28 milyon'u bulmuştur. Sabit fiyatlarla hesaplandığı takdirde ferd başına düşen milli gelir payı 1950'den 1960'a kadar ancak 145 lira artış kaydedebilmiştir. 1960 yılında ferd başına düşen milli gelir payı cari fiyatlarla 1623, sabit fiyatlarla 600 lira'dır. Milli gelir hesabının en dikkate değer tarafı 1961 yılı milli gelir payının bir önceki yıla göre arzettiği değişikliktir. 1961 yılının ferd başına milli gelir payı cari fiyatlara göre 28 lira artarak 1623 lira'ya çıkmış, hakikatte ise sabit fiyatlara göre 21 lira'lık düşüş kaydederek 579 lira'ya inmiştir.

Bugün cari fiyatlara göre bir Türk vatandaşının yıllık gelir ortalaması 1623 lira, yani 180 Dolar'dır. Bu rakam ABD.'de 2.200 Dolar, İngiltere'de 1.276 Dolar, Fransa'da 1.148 Dolar, İtalya'da 545 Dolar ve hattâ Yunanistan'da 341 Dolar'dır.

Yukarıda ortaya konulan gerçekler, on yıldan beri uygulanan ve bundan böyle de aynı şekilde uygulanacağı anlaşılan ekonomi politikasını tarih önünde tereddütsüz mahkûm edecek vehamettedir.

İŞÇİ

Asgarî ücret faciasına itiraz

Çalışmâ Genel Müdürü Ekmel Onbulak'ın işçi meselesinin konuşulduğu her kurulda yer alması usulsüzdür

Memleketimizde asgarî ücretler çok düşüktür. Bu düşük asgari ücretleri vermekten kaçınan işverenler bile var. Fakat Çalışma Bakanlığı, asgari ücret konusunda son sözü söylediği için bu düşük ücretli çalışmadan sosyal politika olarak tek sorumlu durumdadır

Lâstik - İş Sendikası bunu Çalışma Bakanına gönderdiği son bir mektupta apaçık ortaya koymakta ve bu işte görevli olan memurunun «sosyal anlayışı» nı ortaya koymaktadır Belirtildiğine göre;

İstanbulda sun'î lâstik, plâstik ve benzeri maddeler imali ve işlenmesiyle ilgili işlerde çalışan işçilerden erişkin için gün de 150 kuruş, gençler için 125 kuruş uygun görülmüş. Ancak sendika bunu az buldu ve itirazını yaptı. *Yaptı ama, itiraz*ları tetkik eden Çalışma Bakanlığı Komisyonunun durumu da ortada.

Bu kurulda Çalışma Bakanlığını, Çalışma Genel Müdürü Ekmel Onbulak temsil eder Onbulak, 1961 de aynı iş kolu için İstanbul asgari ücret komisyonunun kararını çok bulup azaltan adam. Onbulak, Samsunda çok düşük ücretle çalıştırılan lâstik işçileri için asgari ücrete lüzum olmadığını bildiren adam. Şimdi bu zatın bir de Yüksek Hakem Kurulunda da Çalışma Bakanlığını temsil ettiğini düşününüz. Asgari ücretlere itirazları tetkik eden kurulda kararını ve oyunu belirten, on lira gündeliği çok gören kişinin, ücretlere zam yapan bir kurul kararına itirazları incelerken tarafsız olmaması mümkün mü? Oysa Yüksek Hakem Kurulunun tarafsız kişilerden toplanması gerekir. Ombulak ise, bütün kararları ile işçiden *taraf olmadığını* göstermiştir.

Lâstik - İş sendikası hem bunu Bakana anlatmış, hem de asgari ücretlerin günde iki liraya çıkması zorunluğunu belgelerle isbat etmiştir.

Yürekler acısı bir iş yerinin esrarı

Topkapı Maltepesinde bir fabrika var: Zegren lâstik fabrikası. Burada 200 kadar işçi çalışır. Kanun haftada 48 saat çalışılacak, der, bu işçiler 66 saat çalıştırılır. Kanun, günde 8 saatten sonraki üç saatlik «fazla mesai» için en az yüzde 25 50 zamlı ücret ödeneğini bildirir. Bu işçilere 18 saat için *18 kuruş bile* ödenmez. Asgari ücret günde 10 liradır diye karar çıkar. Haftada en az 70 lira almaları gerekirken sadece 30 lira alırlar. Kanun, işçilerden kesilecek sigorta primlerinin belli bir süre Kuruma yatırılmasını emreder. Bu fabrikada kesilen primlerden 50.000 lira işverenin cebinde kalır. Tasarruf bonoları için kesilen para yerine *Bono verilmesi şarttır*. Bu işveren 25.000 liralık Tasarruf Bonosu karşılığını işçilere vermez. Kanun, işçilere iş elbisesi verilmesini, duş içi tertibat yapılmasını, yemekhane bulundurulmasını ister. Bu isteklerin hiç biri yerine getirilmez.

Peki bu işveren kim?

AP. listesinden milletvekili seçilip CHP. ye geçen Sâki Zorlu ve kardeşi Fehmi Zorlu. Amma da zorlu işveren ha... Devri sâbıkta hesaplarını kontrole gelen maliye memurunu devrin Başbakanına şikâyet ederek işyerinden attırmıştı...

Şimdi de, sendika temsilcisini tartaklamaktan geri kalmadı.

Kavel olayı şimdilik kapandı

İşçilerin örnek dayanışmasına sahne olan Kavel fabrikasının bütün işçileri - bir teki hariç - işlerine döndü. Maden - İş sendikasının yürüttüğü başarılı mücadele ilk isteklerin işveren gurupunca kabul edilmesi suretiyle kapandı. Anlaşmazlıklar görünüşte ortadan kalktı. Maden - İş genel sekreteri Ruhi Yümlü, Kavel grevini basına ilk bildiren yönetici olarak son durumu da yine basına açıkladı:

«Kavel olayı kapanmıştır. Kavel olayı üzerine ilgilerini ve yardımlarını esirgemeyen bütün işçi kardeşlerimize, sendikalara, işin çözümünde emeği geçen bütün sendikacılara, Demirsoya, Topkara, Feyzioğluna, Ecevite, Akıya teşekkürü borç biliriz. Konuyu ele alan bütün gazetecilere, özellikle Anayasamızın yeni anlayışı içinde *anlaşmazlığın nedenlerini* çözümleyen yazarlara teker teker teşekkürü borç sayarız.»

Ancak, fabrika Genel Müdürü Üzümcünün yine yeni yeni manevralar çevirdiği de kulağa geliyor. Yemekhanede servis hizmeti yapan Sefer Merti anlamadığı elektrik bakım işine verdi. Kablo kaplamada posta başı olan Ali Sarsarı Muşamba dairesine gönderdi, bu çok üstün kaliteli işçi, muşamba dairesinin yazıhanesinde yan gelip oturuyor, Kablo kaplamada makine ustabaşısı olan Hamdi Biçer de anbarda «hamal» lığa terfi ettirildi. Hâlis Bilici gibi kendi mesleğinde Batılı mühendisleri bile hayran bırakan bir kablocuyu da cezaen tel çekmeye sevketti. Bakalım bu sevkiyatın sonu ne olacak?

Teşkilâtlanmada ileri bir adım

Liman, dok ve gemi sanayiin de çalışanlarını dağınık sendikalardan kurtarılması yolunda Liman, Dok - İş genel icra kurulunun (Mahmut Yüksel, M. Ali Sarı, Nejat Karacagil) derleyip toplayıcı çabaları verimini gösterdi. Aynı iş kolundaki üç sendikayı birleştirdi. Bu uğurda çaba harcayanlardan tahmil tahliyeciler, yükleme boşaltmacılar, liman ambarlamacılar teşkilâtlanma dâvasında kendilerine düşen birleştirici rolü yaptılar.

Yapı – İş grev fonunu ayırdı

Yapı - İş federasyonunun I. Bölge Sendikası Başkanı Hasan Türkay, sendikanın ilk grev fonunu ayırdı. Tasarı kanunlaşır kanunlaşmaz işçileri çok kötü şartlarla çalıştıran bir çimento fabrikasında To*plu sözleşme isteyeceğini bildir*di. Belki de İstanbulda kanun çıktıktan sonra yapılacak ilk grevin bu fabrikada olacağını sandığını açıkladı. Zira hiç bir fabrika bu ünlü çimento fabrikası kadar işçileri sömürmüyordu. Darca çimento işçileri sendikasının Yapı - İş Birinci Bölge Sendikasına resmen katıldığı gün yapılan bu açıklama çok ilgi uyandırdı. Grev Darcada değil, İstanbulda olabilecekti. Onun için de grev fonuna her gün yeni yüz liralar ekleniyordu.

sömürülme yeni şekiller alıyor

Söze gelince herkes «İşçinin dostu». Ama bu sahte dostlar işçinin yaşantısında iyiye doğru gidişi sağlayacak köklü değişikliklere yanaşmıyor. Uzun yıllar «İş Kanununu biz çıkardık», «Sendikalar Kanununu biz getirdik» diye böbürlenen CHP devrinde işçi sömürülmesi «fazla mesai» lerle son haddine çıkarılırken grev hakkı isteyenlerin «kanlarından şüphe eden» Çalışma Bakanı, Mecliste gözleri kanlanmış iftira zehirini boşaltır dururdu. DP. liler «grev vereceğiz», «istismara son vereceğiz» nakaratı ile iş başına *geldikten* sonra *vadettiklerin*den hiç birini vermemiş de vadetmediklerini bol bol yapmışlardı. Sendikalar Birliklerini kapatmış, sendikacıların hür seçimlerle başına getirdiği Konfederasyon Başkanını Bakanlık binasına bile sokmama kararı almış, Üniversitenin bilimsel konferans serilerini yasaklamışlardır.

Şimdi de CHP. nin gittikçe donuklaşan sosyal politikası yüzünden çok kısır şekilde hazırlanan Sendikalar Kanun tasarısı üzerinde konuşurken öteki partiler birer «işçi dostu» kesilmenin yolunu buluverdiler. Kâğıt üstünde teşkilât hakkı tanımak için cömertçe davranan*lar, bu dostlukta ne kadar «içten» ve «gerçekçi» oldukları*nı *toplu sözleşme ve grev ta*sarısını incelerken ortaya koyacaklar. Anayasanın tanımadığı, sosyal devlet ilkeleri içinde yeri olmayan «Lokavt» ı, yâni işçileri kütle halinde aç bırakma davranışını kim savunacak kim bu haksız tutuma cesaretle karşı koyacak? İşte işin püf noktası burada. İşçileri, üç beş kişinin daha aşırı refahı için sokaklara atmak, işsizler ordusu milyonları aşan geri bırakılmış Türkiyede, hiç bir işçi dostunun savunacağı hareket değildir. Sahte «işçi dostları» nın foyası burada ortaya çıkacak. Zira Büyük Atatürkten sonra ne kadar hükûmet değiştiyse hepsi «işçi dostu» göründü de işçinin yaşantısında iyiye gidiş olmadı. Sömürülme, yeni yeni kılıklara girdi.

Hele lokavt bir başlasın

Türk - İş Başkanı Seyfi Demirsoy «Lokavt bir haktır» diyor ya... Bu haksız ve Anayasaya aykırı davranışın avukatlığını yapıyor ya... Hele bir kanun çıksın ve işverenler bir de «lokavt» hakkı (!) ile zırhlansınlar, seyreyleyin gümbürtüyü. Şimdi kanunlar lokavtı suç saydığı halde toplu işçi çıkarmayı Sanayi Bakanlığı bile çekinmeden yapabiliyor. İşte son örnek: Defterdarda kurulu Maden Hurdacılık Şirketi işyerinde geçenlerde 18 işçi çıkarıldı. Aradan birkaç hafta ya geçti, ya geçmedi bu kez 15 işçinin işine yine son verildi. Üçüncü bir liste de hazırmış... Sanayi Bakanlığına bağlı olan işyeri sebep olarak «iş yok, boşuna ücret ödeyemem ya?» diyor. Bir ay önce Bölge Müdürlüğüne haber veriyor sonra da «alın kıdem tazminatınızı, buyurun sokağa...» diyor.

Maden Hurdacılıkta «iş yok» luğunun nedeni çok ilginç:

Bakanlar Kurulu kararına göre Denizcilik Bankası hurda gemilerini bu şirkete satmağa mecbur. Fakat İtalya ve Yunanistandaki hurdacılık firmaları daha iyi para ödüyor. Bu yüzden de Denizcilik Bankası Bakanlar Kurulu kararını dinlemiyor. Ticaret Bakanlığına bağlı bir işveren, Sanayi Bakanlığına *bağlı bir işyerini* Bakanlar Kuruluna rağmen böylece güç ve işsiz duruma düşürebiliyor. Koalisyon kabinesi bu... Her biri bir saz çalar.

GENÇLİK

Köy Enstitüleri için yürüdüler

Ankara ve İstanbulda gençlik Enstitülerin kapatılışını protesto etti

İleri atılan her adımda, geriye karşı her direnişte Ankara ve İstanbul gençlerinin birlikte hareketi gelenek halini aldı. Bütün Türk gençliğini temsil eden bu hareketler öncelik sonralık tanımadan ayni anda başlıyor, artık. 17 Nisan günü de bu böyle oldu.

17 Nisan sabahı İstanbul Üniversitesi bahçesinde gençler toplanırken, Ankaralı gençler de öğleden sonra başlıyacakları yürüyüş için Siyasal Bilgiler Fakültesi önünde toplanmağa başladı. Köy Enstitülerinin 23. Kuruluş yıldönümünü gençler sessiz bir yürüyüşle kutlamağa karar vermişlerdi Yürüyüşün gerçek anlamı eğitim konusunda köy çocuklarına yapılan sosyal adaletsizliği protesto etmekti. Gençler Köy Enstitülerinin kapatılmasına kızıyorlardı. Açılmasını; yeniden, günün şartlarına göre daha ileri daha geniş açılmasını istiyorlardı.

İstanbul üniversitesi bahçesinde Atatürk anıtının çevresinde toplanan yüzlerce gencin taşıdığı pankartlarda bu istekler açıkça ortaya konmuştu: «Eğitimde Sosyal Adalet», «Halkın uyanmasından korkuyor musunuz?» «Üniversite gençliği Tonguç'u unutmaıd», «Okunmak değil, okumak..», Gençler yaptıkları konuşmalarda Köy Enstitülerinin kapatılmasına karşı olduklarını, köy çocuklarının okumasında büyük imkân eşitliği sağlayan Enstitülerin yeniden açılmasını istediklerini belirttiler. Ve üniversiteden başlayan sessiz yürüyüş Eminönü Öğrenci lokalinde sona erdi.

Ankaralı gençler yürümek için bazı engelleri aşmak zorunda kaldılar. Önce Ankara Emniyet Müdürü gençleri bu yürüyüşten vaz geçirmeğe çalıştı. Fakat asıl garibi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekan Vekili Cahit Talas da gençlerin yürüyüşüne karşıydı. Engel olmak için de elinden geleni yaptı. Bir profesörün bu davranışı hiç bir genç tarafından anlaşılmamıştı. Anlaşılmıyan nasihatlerde dinlenmedi tabii. Ve 17 Nisan öğleden sonra Siyasal Bilgiler önünde toplanan gençler Hukuk Fakültesi bahçesinde son hazırlıkları tamamladıktan sonra yürüyüşe geçtiler. «Şehirliye okul var, köylüye niçin yok ?», «Efendimizin çocukları okul bekliyor», «Ağalık düzenine karşı Köy Enstitüleri» Yürüyüş Emniyet Müdürlüğü tarafından çizilmiş ve gençlerin refakatine atlı polisler de verilmişti. Böylece ilk defa olarak Köy Enstitüleri için yapılan ses-*siz yürüyüş* Opera meydanında sona erdirildi.

BASIN

Dergi değil sanki Jurnal dosyas

«Bu sese kulak verin!» çağrısıyla reklâm edilen «YARIN» Dergisi hafta içinde yayınlandı. «YARIN» cılar «Bu derginin nedeni» başlıklı yazıda sağ ve sol taasuba karşı olduklarını belirttikten sonra ilim metodu ve fikri dürüstlüğe bağlı kalacaklarını okuyucularına vaad ediyorlar.

Daha ilk sayfasını çevirir çevirmez bir fikri dürüstlük örneğiyle karşı karşıya geliyor okuyucu... Kromit Yolsuzluğu konusunda Türkiye İşçi partisi Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı'nın konuşmasından bahseden YARIN, «Biraz daha gayret etseydi, bir malûm yerin ağzını kullanarak, işte Amerikan emperyalizminin nericesi, diyecekti» şeklinde hangi ilim metoduna girdiği bir türlü anlaşılamayan bir karalamada bulunuyor.

«YARIN»ın fikri dürüstlük anlayışı, bir insanı, söylemediği sözlerle Jurnallemek midir? Tamamen halkın menfaatlerini ve ulusal bağımsızlığımızı savunan bir insana «bir malûm yerine ağzı»nı yakıştırmak mıdır?

«Çalkantılar ortasında» başlıklı yazısında «Profesyonel ihtilâlcilarin ve Marksist sosyalistlerin yuvalandığı teşekküller»den bahsediyor. Fakat her nedense isimlerini açıklamağa yanaşmıyor. Ya yazdığına kendisi de inanmıyor, ya da bildiği halde isimlerini açıklamamakla prafesyonel ihtilâlcilerin suçuna ortak oluyor.

Siyasal Bilgiler Fakültesi açık oturumalarının mağlup profesörü Aydın Yalçının eşi de «Başkent Sohbetleri»nde sanki öc almağa çıkmış. Bayan Nilüfer Yalçın, Türk İş'in Yeni İstanbul'cu Genel Sekreter Yardımcisi Kaya Özdemiroğlu'nun ağzından Prof. Sadun Aren'i ve plâncıları Jurnallemeğe çalışıyor.

Bir süreden beri İş Bankası İdare Meclisi üyeliğinden aldığı dolğun hakkıhuzur karşılığında özel teşebbüsü savunmak için Jurnalcılığı meslek haline getiren Aydın Yalçın, «YARIN» a da damğasını vurmuş. İş Bankası'nın ilânlarıyla beslenmesini de sağlamış. Her sayfada iftira, hersayfada Jurnal... Sanki dergi değil, Jurnal dosyası.

Hangi ilim metodu, hangi fikri dürüstlük? Olsa, ilmi Jurnalcılık!

Biz vatandaş değil miyiz?

Geçen hafta Boğazın kuytu bir vadisinde gene gecekondular yıkıldı. Gecekonducular Vilâyete Belediyeye başvurdular. Fakat kimseye dertlerini anlatamadılar. Yıkımın ölçüsünü, sebebini de bilen yok. Oğulları askerde hasta analar, kocaları vatan hizmetinde gelinler sokakta kaldı.

Etiler'deki modern, çok katlı blok apartmanları geçip, bir hayli yürüdükten sonra Boğaza bakan kuytu bir vâdide gecekondularla karşılaştık.

Geçen hafta çoluk—çocuk Vilâyet'e yürüyen gecekondu sakinleri oturuyordu; gecekonduları yıkılınca Hisar sırtlarından kopmuşlar, devlet kapısına yürümüşlerdi, hak için, vatandaşlık hakkı, insanlık hakkı için!..

İlk rastladığımız gecekonducu bahçesini çapalıyordu. Biraz ürkek selâmladı bizi, merhabalaştık:

— Burada gecekondular yıkılmış, dertlerinizi öğrenmeğe geldik.

— Sağolun! *Dert bir değil* ki.. İsmim Ruşen Ecevit. Beş çocuk babasıyım. 350 lira aylıkla kolejde çalışıyorum.

Komşular da toplanıyordu çevremizde yavaş yavaş.

— Evimi yıktılar, yatacak yerimiz yok, diye konuştu biri, komşular sağ olsun, onlarda kalıyoruz.

Kasım Yılmaz diye tanıttı bir diğeri kendini. Kaya gibi, mert bir gençti. O konuşurken saygıyla dinliyorlardı:

— Benim evimi yıkmadılar. 27Mayıs'tan önce yapmıştım. Gelip sadece elimle diktiğim çam ve kavak ağaçlarını söktüler. Halbuki bunlar gölge verecekti bahçeme, memleketin malı olacaktı. Burası kayalık, toprağını da uzaklardan taşımıştım. Bir de ağaçlandırmadan bahsederler. Bizim burada suyumuz yok, elektriğimiz yok, yolumuz yok. Çocuklar çamurdan okula bile gidemiyor. Kimse ilgilenmiyor bizimle. İlgiden vaz geçtik, bize zararları dokunmasın, yeter!

İşte makbuzum, bahçe için vergi de ödedim, kâr etmedi. Söktüler hepsini. Biz buraya geldiysek, keyfimiz için gelmedik. Köyümüzde geçinemedik de gelmek zorunda kaldık. Meselâ benim dokuz kardeşim var. Toprağımız yetmiyor.

Bizi tekrar köyümüze göndermeği düşünüyorlarmış. Beylerin, beyefendilerin rahatını *bozuyormuşuz İstanbul'da*. Olmaz öyle şey. Askerlik yaparken vatandaş sayılıyoruz da şimdi vatandaş değil miyiz?

Etraftakiler hep destekliyorlardı onu, bize de «Yazın bunları, yazın!» diyorlardı.

Yıkılan evleri görmeğe götürdüler bizi.

— Oğul, dedi yolda yaşlı bir kadın, burası turistik bölge miymiş, neymiş? Manzarayı bozuyormuşuz. Bak, belediyenin kamyonları buraya çöp boşaltıyor, iyi bak da unutma! Hele yaz olsun, karasinekten geçilmeyecek. Halbuki rahatsızlık veren bizmişiz.

Yıkılan gecekondulara vardığımızda tekmil verir gibi birer birer yanımıza geldiler. Hüseyin Aydın:

— Geldiler, kulübemizi yıktılar, çok sert davrandılar, dedi, ne malzeme kaldı, ne de eşya! Biriketleri kurtaralım, *dedik, moloz yığını!* 600 kiremitten 33 tane kurtarabildim.

— Ahmet Aydın'ın ailesiyim, diye söze karıştı bir diğeri, kocam askerde, çocuklarla açıkta kaldık. Kocamın kardeşi Ali de asker. Onunkiler de açıkta.. Bereket versin, komşular imdadımıza yetişti.

Mustafa Gürdoğan'ın derdi de aynı:

— İşçiyim, ayda elime 300 lira geçmez. Ailem ve iki çocuğum var. Onlar da açıkta.

Halil Öztürk'ün beş çocuğu var, yedi boğaz besliyor; o da açıkta.

Bayram Çayıroğlu askerde, anası hasta, gecekondu da.. İnanmamışlar hastalığına yıkıcılar, «Numara yapıyor» demişler, vurmuşlar kazmayı. Yaralanınca ana, korkmuşlar, cipe koydukları gibi İstinye Hastanesi'ne götürmüşler. Gelgelelim hastanede bakan yok, «Zaten orada hep hakaret görüyoruz, kovuluyoruz» diyorlar hep birden. Kuledibi'ne götürmüşler anayı, «hastanede yatak yok» demişler, geri getirmişler.

— İki yavrum var, işsizim, diyor Bayram Coşkun, *komşuların yardımıyla* geçiniyoruz şimdilik.

Yıkmışlar, onun gecekondusunu da yıkmışlar..

Hepsi, hepsi aynı soruyu sordular:

— Bizim evler neden yıktırıldı? Belediyenin ne çıkarı var bizim sokakta kalmamızda?

Dert, dert, dert.. Evi yıktırılanda da, yıktırılmayanda da. Huzur yok burada, gözlerden uzak en kuytu vadiye bir huzursuzluktur çökmüş.

— Ağabey, 12 gün sonra yine geleceklermiş, yıkacaklarmış, diyor çocuklar. Sonra büyükler tamamlıyor:

— İnkılâp oldu, bize karşı kimsenin davranışı değişmedi. Memurlar yine eski memurlar, tutumları hep aynı.

— Şu mezarlıkta yatan ölülerin bile rahat yerleri var, bize bir evlek toprak çok görülüyor.

—Ankara'ya tel çektik, cevap yok. Vali'ye gittik. «Nümayiş mi yapıyorsunuz?» dedi. Gazetecileri çağırdık , hiçbiri gelmedi.. Bilinen şeylermiş bunlar! «Anayasa, anayasa» diyorlar, nerede o? Biz beyaz oyu bu hallere düşmek için mi verdik?

Herbiri birer cümle ekliyordu. Bir genç kız atıldı:

— *Yazın bunları! Yine gelin!*

İstekler ardarda:

— Avukat isteriz! Kavel işçilerine uzattığınız yardım elini bize de uzatın! Biz İşçi Partili gençlerdik. Belediye'ye Vilâyete dert anlatamıyanlar Partimize gelmişlerdi. Bizde olup biteni yerinde görmek bir yararımız olursa el uzatmağa gittik. Gördüklerimizi yazmak, bunları kamu oyuna duyurmak onlara bu yolla toplumun desteğini kazanmak istedik.

Can yoldaşı, kardeş gibi ayrıldık yanlarından, kırk yıllık dost gibi.

Vâdiden ayrılırken hâlâ sesler geliyordu:

— Yazın, yine gelin, yazın bunları...

Bir küçük gecekondu — ... hele sizler—

Arta kalanları arıyor
— İş başa düştü —

Etilerden gelen geniş asfalt yollar daralır. ve Boğaza bakan tepelerden aşağı inereken patikalaşır. Ve yolsuz, susuz ve medeni imkânlardan mahrum gecekondu mahallesine varılır. Yıkılan gecekondular aşağıda

İşte, bir emirle yıkılan yuvalarının sağlam kalan malzemesinin toplamağa çalışanlar. Şimdilik konu komşuda konuk olarak kalan bu insanlar ilerde başlarını sokacakları bir çatı yapmak için çalışacaklar

İşin garibi şu: bir gecekondu yıkılıyor ve kapı komşu gecekondunun kılına dokunulmuyor. Yıkımda sebep nedir ölçü nedir kimse bilmiyor. İşte böyle bir gecekondu ve ondan arta kalan: soba, karyola

Çocuklar.... Gecekonduların neşesi, ümidi onlar. Şimdi yüzler asık yatacakları çatı altı, kimbilir hangi komşunun merhametli ve sıcak gecekondusu. Fakat insanın kendi evi kendi çatısı gib olur mu?

17 NİSAN GÜNÜ YURDUN DÖRT TARAFINDAN AYNI SES

Köy Enstitülerin

Köy Enstitülerinin kuruluşu, kapatıldığından bu yana geçen her yıl sadece bu kurumla doğrudan doğruya ilgilenmiş, onun bir mensubu olmuş kimseler arasında kutlanıddı. Hele karanlık günlerde 17 Nisan, 3 — 5 Köy Enstitülünün bir araya gelerek adeta gizliden gizliye kutladıkları bir gündü Bu yıl ilk defa bu çekingenlik ortadan kayboldu. Atatürkçüler, emekten ve köylüden yana aydınlar 17 Nisana cesaretle sahip çıktı. Bu konuda gene gençliğin öncülüğü gerekti. Ve gençlik bu görevini çıkarılmak istenen engellere rağmen yerine getirdi. *Gençlerin* sessiz yürüyşlerini Ankara, İstanbul ve İzmirde yapılan toplantılar izledi. Sosyal Adalet her üç şehirde bu toplantılara özel muhabirleriyle katıldı.

Ankara'da

17 Nisan günü öğleden sonra Dil Tarih — Coğrafya Fakültesinin toplantı salonu ağzına kadar dolmuştu. Ankara ve dolaylarından gelen pek çok öğretmen Köy Enstitülerinin yeniden açılmasını isteyen Üniversiteliler yazarlar ve bazı politikacılar. Tabii Senatörlerden Sami Küçük, Ahmet Yıldız, Suphi Karaman, T.İ.P Senatörü Niyazi Ağırnaslı, Senatör Esat Çağa, Cevat Dursunoğlu, Suphi Baykam, Şükrü Koç, Nihat Erim davetliydiler. Gençler arasında pek çok Üniversite öğretim üyesi de vardı.
malar başladı. İlk konuşmayı Şük
İstiklâl marşından sonra konuş
rü Koç yaptı. Koç Enstitülerin başarılarından, eğitimimize getirdiği yararlardan bahsetti. Kapatılmasından bu yana bu kurumların yararını artması üzerine dikkatleri çekti Fakat, Koç geçen yıl kadar kesin, açık ve kararlı konuşmadı. Geçen yıl Siyasal Bilgiler Fakültesinde konuşan Koç; *Köy Enstitülerinin kısa zamanda açılacağını*, bu konuda arkadaşlarıyle Meclise sunacağı tasarının kolayca kanunlaşacağını söylemişti. Aydın Milletvekili *bir yıl içinde bu iyimserliğini bir* hayli yitirmiçe benziyordu.

Milletvekilinden sonra kürsüye çıkan Ankara Devrim Ocağı Başkanı Yüksel Altıneri çıktı. Devrimci *başkan* coşkunca alkışlanan bir konuşma yaptı Altıner şöyle dedi:

«Eğitimi bir lüks, başkalarının üzerinde baskı aracı olmaktan kurtaracağız» diyen büyük devrimci Atatür*kün izinde olduğu için gurur duyan* Türk Devrim Ocakları, özellikle Ankara Türk Devrim Ocağı, Devrimci Türk öğretmenleri ile birlikte Köy Enstitülerinin kuruluş . yıldönümünü büyük *bir içtenlikle* kutlamaktadır Bugün kapatılmış olan bu onurlu kurumun yıldönümünü kutluyoruz. Pek yakın bir gelecekte, ilerici gençlik ve ışığa susamış Türk köylüsü ve Türk halkı, Türk öğretmenleriyle birlikte köy enstitülerini yeniden açacak, yürütecek ve hiç yılmadan onu kirli ellerden uzak tutacaktır.

Bir 10, bir 15 yıl önce ortamı uygun sanan çıkarcılar eyyamcılar önce Köy Enstitülerine sonra Atatürke saldırdılar. Köy Enstitüleri yıkıldıktan sonra meydanlarda ve hattâ parlamento kürsüsünde Atatürke *dil uzatmalar başladı*. Bunda bir süre geçici bir başarı sağladıklarını da sandılar. Fakat toplum artık uyandı. Toplum artık bu ırkçıların, turancıların, kafatasçıların *elindeki sihirli sanılan kara değneği* alıp kafalarına çaldı.

Bir isteri nöbeti içersinde ırkçıların o gündenberi sönmek bilmeyen bu pis kinleri, bugün de aynı derecede devam etmektedir. Köy Enstitülerini kendi emellerine âlet edemedikleri için bugün köy enstitülerinden yana olan her temiz kişi ve kuruma kara çalmaya uğraşmaktalar. Dil uzatmaktalar. Dilleri boğazlarına akacaktır.

İnanın bana, ama mutlaka inanın *Geçmiş nesiller çıplak duvarlara* bakıp utanç duyduklarını ifade ettiler Biz çıplak duvarlara bakıp utanç duymayacağız. Köy Enstitüleri adıyla sanıyla açılacak. Bu işi devrimci yeni kuşak*lar gerçekleştirecek. Bu kuşaklar*, bu ve buna benzer eserleriyle Türk köylüsüne Türk halkına bakıp kıvanç duyacaklar.

Politikacılar, bu sese kulak verin. *Devlet adamları işitin bu sesi. Bir ko*ro halinde, Uyanan Türk ulusunun güçlü sesi bu. Ekmek istiyor, ışık istiyor, insanca yaşamak istiyor. İstedikleri bu en tabii haklarını kendileri alacak*lar. İster verin, ister vermeyin.*

Köy Enstitüleri açılacak. Bütün eğitim Köy Enstitülerindeki felsefeye dayanacak. Türk köylüsüne, Türk işçisine, Türk memuruna, Türk aydınına, yâni Türk ulusuna inanıyoruz. Atatürkün *izinde* olan devrimci gençlikten Türk ulusuna inanıyoruz. Atatürkün izinde olan devrimci gençlikten Türk ulusuna binlerce selâm, yüreklerce güven.

*Altıneri'den sonra Köy Enstitüle*rin kurucusu Tonguç Babanın en yakın arkadaşı Hürrem Arman çıktı kürsüye. Arman Enstitülerin iş içinde eğitim esasına dayanan çalışma *metodu* üzerine çok *güzel* bir konuşma yaptı. Eski hocalarının konuşması salondaki Enstitülileri çok heyecanlandırmıştı. Arman güzel günleri hatırlatmıştı. Hepsinin anıları ta*zelenmiş, coşmuşlardı. Bu ara* Suat Taşerin Başarandan 17 Nisan destanını okuması salonu büsbütün coşturdu. Taşerden sonra genç bir kadın çıktı kürsüye. Genç kadın Orta — *Doğu Amme İdaresi Enstitüsünden* asistan Ülker Akçakoca idi. Akçakoca Enstitüleri bilimsel açıdan değerlendiriyordu. Uzun konuşması zevkle dinlendi.

İktisadi ve toplumsal kalkınmanın eğitimle olan ilişkilerini belirten Akçakoca, eğitimin özellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerdeki yerinin önemini anlattı. Eğitim meselesinin kısa zamanda çözümünün *ise kolaylıkla* başarılamıyacağını bütün az gelişmiş ülkelerin bu konuda iyimser olmadıklarını sözlerine ekledi. Eğitimin pahalılığı ve kısa zamanda semere vermemesi meselenin *düğüm noktasını teşkil ediyordu*.

Köy Enstitülerinin iktisadi ve toplumsal kalkınmamız için büyük rol oynıyabilecekleri konusunda uzun uzun duran asistan şimdiye kadar pek aydınlanmamış olan bu konuda değerli bilgiler verdi ve şu sonucu özetledi:

Bu durumda Köy Enstitüleri, yeni toplumsal ve ulusal değerlerin yerleştirilmesinde, en kısa ve ucuz yoldan eğitim sağlanmasında, hayat ve işe dönük bir eğitim sağlamak suretiyle gerçekçi olmakta ve geniş halk kütlelerininin eğitiminde ve onlara bazı ihtisas hizmetlerinin götürülmesinde çevreye etkili olmakta sosyal dengeyi sağlamakta çok önemli meselelerin halline yönelmiş müesseseler olmuştur.

Bütün bu yönleriyle Köy Enstileri Türk toplumu için çok faydalı müesseseler olarak görünmektedir. Yalnız, konumuz Köy Enstitülerin başarı ve başarısızlıkların derecelerini tartışmak ve Köy Enstitülerinin sonuçlarını değerlendirmek olmamakla beraber bugün üzerinde çok tartışılan bu müesseselerin bütün olumlu ve olumsuz yönlerinin olanca açıklığıyla ortay dökülmesindeki fayday işaret etmek isterim.

Toplantının en son konuşmasını Kocaeli milletvekili Nihat Erim yaptı. Prof. Erim Köy Enstitülerinin romantik duygularla değil akılla bağlı olduğunu, Türkiyenin yüzelli yıllık hayatında Köy Enstitüleri ka*dar olumlu bir eğitim müessesi ku*rulmadığını, beş yıllık plânda da on yıllık eğitim programında da memleket ihtiyacını karşılayacak bir yol tutulmadığını anlattı. Geçen yılki *toplantıda söylediği cümleyi tekrar*ladı.

«Köy Enstitüleri adıyla, sanıyla, bütün manasıyla yeniden kurulmalıdır...»

İstanbul'da

İstanbuldaki kutlama töreni Türk Devrim Ocakları Beyoğlu şubesi tarafından düzenlenmişti. Eminönü Öğrenci Lokali, Köy Enstitülerinin tekrar açılmasını isteyen, emekten, halktan ve haktan yana yüzlerce aydını bir araya getirmişti. Bunlar Üniversite öğretim üyeleri, Üniversiteli öğrenciler, eğitim ordusunun çeşitli sıralarında görevli öğretmenlerdi.

Üniversiteli öğrencilerin, alkışlar arasında, kürsünün etrafına getirip yerleştirdikleri pankartlar arasında, şu sözler ilgiyi çekiyordu; «Köy çocuğuna da öğretim fırsatı,» «Köy Enstitülerinden gerçekçi aydın yetişti», «Kromite ödenen 10 milyon ile, 100 köye okul açılır».

Toplantı, T.D.O. Beyoğlu şubesi Başkanı İlhan Akpınar tarafından yapılan bir konuşma ile açıldı. Akpınar, yaptığı kısa açış konuşmasında Köy Enstitülerinin toplumun ihtiyacından doğduğunu» belirterek, sözü T. D. Ocakları Genel Başkanı Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya'ya bırakmıştır.

Prof. Tunaya, yıllarca emeğini ve enerjisini verdiği bu halkevinin kapanmasiyle büyük bir üzüntü duyduğunu, bu yüzden Köy Enstitülerinin kapan-

Ne zaman açılacak ?

Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri Köy Enstitülerinin kuruluş yıl*dönümünde bir yürüyüş yapmak istiyorlar. Dekan, daha doğrusu de*kan vekili izin vermiyor. Fakültenin Fikir Kulübü bu konuda bir açık oturum düzenlemek istiyor. Açık oturuma da izin verilmiyor.

Bu gençler ne istiyorlar, ellerinde dövizler, yanlarında atlı polislerle Siyasal Bilgiler Fakültesinden Dil Tarih Fakültesine kadar sessizce yürüye*rek ne anlatacaklar?* Köy Enstitülerinin *yeniden* açılması, bu *memleketin* karanlık geri yüzünü aydınlatan, çağdaş uygarlığa yaklaştıran yolu kapatanlara sorumluluklarını hatırlatmak için yapılıyor bu yürüyüş...

Peki dekan vekili niçin istemez bu yürüyüşü, öğrencilerin davranışına katılmıyor mu, memleket gerçeklerini bilen bir bilim adamı için üzücü bir *davranış değil mi bu? Öyle ama sayın dekan da belli bir görüşün temsilcisi.* Açık olalım, bu görüş Köy Enstitüsüne karşı bir görüş. Köy Enstitülerini yaşatmayan, karalayan, mutlu azınlığın görüşü bu. Bu mutlu azınlık, şehir ve toprak ağaları ve bunların sözcüleri Köy Enstitülerinin yeniden açılmasını istemezler elbet. Beş yıllık kalkınma plânından «Köy Enstitüleri» deyimini siliverirler, *enstitüleri karalamak için her fırsatta bir kampanya açarlar.* Ağalık sisteminin kaçınılmaz bir gereğidir bu. Mutlu azınlıktan çıkarlarına dokunan kurumları yaşatması beklenemez.

Köy çocuklarının bilimin ışığında aydınlanması, uyanması, gerçeklere eğilmesi, çevresinin yüzünü değiştirmek görevini yüklenmesi, sömürücülüğe *karşı savaş açması, bir* sözle güçlenmesi *işlerine gelmez bu ağaların. Tarlada*ki çocuk, dağda davar güden çocuk, fakir köylünün, fakir işçinin oğlu ve kızı da okuma şansına kavuşunca neler olabileceğini Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenleri tanıyanlar bilir. Bu enstitülerden yetişenler köye taze kan getiriyor. Gazeteci olarak gezdiğim köylerde aydın bir köy çocuğunun savaşını *çok yakından gördüm. Onlarla konuşurken başka bir ses duyarsınız, uyanan* toprakların, dağların, bayırların, yalınayakların, sığırtmaçların gerçek ve gür sesini duyarsınız, Bozkırın yeşerdiğini, tabiatın yenildiğini, insan gücünü, insan olmanın mutluluğunu hissedersiniz. Hürrem Arman'dan Karadenizi yenen çocukların hikâyesini dinlemiştim bir gece. Bir başka Enstitülü yedek subay okulundaki ilk yılın hikâyesini anlatmıştı yanık yanık. Mehmetçiğin oğlu yedek subay okulunda. Yüzyılların geleneği bozuluyor, statüko değişiyor. Köy Enstitülü, aydınlanan kafasıyla, eliyle, koluyla köyün hizmetine koşuyor. Öğrendiklerini öğretmek için yürekli bir savaşa girişiyor.

Bu da gösteriyor, bu memlekete ancak halkın içinden çıkan aydınlar yararlı olabiliyor. Halkın içinden çıkmayan aydın halka [illegible]atından vazgeçemiyor. Şu var ki halkın içinden aydın yetişmesi de belli bir ortama bağlı. Orta çağ kalıntısı bir ortamda, halkı uyandıran, aydınlatan bir eğitim sistemi yaşayamaz. Bu gerçek her gün daha keskin çizgilerle karşımızda. Anayasamıza rağmen Köy Enstitülerine karşı büyük bir allerji var. Bu enstitülerin kuruluşunda büyük rolü olan İnönü bile susuyor bugün. Köy Enstitülerinin kuruluş yıldönümlerinde söylenenler de havada kalıyor. Anayasamız kâğıttan yaşantımıza geçtiği zaman gerçekleşecek bu düş... Çocukları okumayan işçiler, köylüler, küçük çifçiler de memleketin gidişinde söz sahibi olduğu zaman, Mecliste mutlu azınlığın sözcüleri karşısına dikilip seslerini duyurdukları zaman... Eğitimde eşitlik prensibinin gerçekleşmesi için herşeyden önce bu ortamı hazırlamak gerekiyor. Bu ortama ulaşmak da yılda bir anma törenleriyle değil, emekçilerin, emekten yana aydınların birleşmesiyle mümkün olabilir ancak...

Müşerref Hekimoğlu

YÜKSELDİ

açınız.

masıyla duyulan üzüntüyü çok iyi anladığını açıklayarak, özetle şunları söyledi:

«Bu gibi müesseselerden vazgeçmek, *Atatürk Devrimlerinden* bir şeyler kaybetmektir. Aydınlık isteyenlere mum ışığı ile gitmeğe hakkımız yoktur. Eğer bir müessese, *8 yıl içinde*, 17 bin öğretmen yetiştirip, 5953 okul açıp, 1 milyon çocuk okutabilirse, bu memleket için büyük bir hamledir. Köy Enstitülerini kurarsak, Atatürk nedir, demokratik yaşama nedir; sefaletten, mağaralardan, nasıl kurtulunur sorularına cevap alırız. Yobaz esaretine, Ağa tahakkümüne bunlar karşı koyacaklardır.»

Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı Başkanı Doç. Dr. İsmet Giritli ise, Köy Enstitülerinde uygulanan teknik öğretim metodlarının yararlı sonuçlarını işaret etmiştir.

Türkiye Milli Talebe Federasyonu Başkanı Erdoğan Tuncer, Üniversiteliler adına yaptığı konuşmada, ismi ne olursa olsun, aynı anlamdaki, aynı ruhtaki köy okullarının tekrar kurulması gerektiğini, kesinlikle belirtti.

«Artık yalnız *değiliz*, vaktiyle *tek* başımıza kutladığımız bugünleri, gençler bizden daha güzel, daha üstün şekilde kutluyorlar» diye söze başlayan *Köy Enstitüsü yöneticilerinden* Şerif Tekben, Enstitü çalışmalarının ve emeğin ürünlerini sayılarla açıklamıştır.

«Dönümünü 3 liradan aldığımız 3 bin dönümlük arazide, içecek tek damla su, gölgelenecek tek dal yoktu. 500 kişi saldırdık bu bozkıra. 1946 da su ile çalışan elektrik yapıldı, 10126 kayısı ağacı dikildi. Binalar, atölyeler telefonlarla birbirlerine bağlandı. 500 koyun yaylaya salındı. Harp yılları, köylerde açlıktan ölenler oluyordu. Enstitü, köylüye ekmek ve 5 kuruştan buğday veriyordu. Dışarda o buğday 120 kuruşa alınıyordu. Sebze alabildiğine. Kamyonların sayısı 5 e çıktı. Kooperatifimiz vardı. İddiamız vardı.

Köy Enstitülerinden yetişen İbrahim Türk ise, Köy Enstitüleri ile halka gidildiğini açıklayarak şu konuşmayı yapmıştır;

«Köy Enstitüleri toplumumuzun ihtiyaçlarına bilimsel olarak cevap veren bir kurul ve Türkiyede en çok ihtiyaç duyulan bir eğitim sistemidir ve toplumcu sosyal ilkelere dayanır. Köy Enstitüleri ile bir sosyal yapı değiştirilmesi söz konusu idi. *Böylece*, Türk *köylüsü* Anayasanın verdiği haklara kavuşturulacaktı. Bu ise bazı kimselerin husumetini çekiyordu. Halkın aydınlanması, orada *bir ayaklanma doğurmuştur.*»

Hasan Âli Yücel'in ve Tonguç'un yakın arkadaşı olduğunu, Köy Ens*tülerinin kuruluşlarından, bu son şe*killerine kadar yakından izlediğini açıklayarak konuşmasına başlayan Ord. Prof. Dr. Tevfik Sağlam, 1938 ile 1943 arasındaki geçen devrenin Milli Eğitimin altın devresi, bir Yücel devresi olduğunu belirterek Köy Enstitülerinin kuruluş, gelişiş ve kapanış sebeplerini, nedenleriyle açıklamıştır.

«Herkes biliyor ki, Yücel büyük bir adamdı, aydındı, filozoftu, gerçekçiydi, vatanseverdi. Yüksek seviyede yer tutan bir insandı. İki dostum sayesinde, Köy Enstitülerinin hemen hepsini ziyaret ettim. Bunların hemen hepsi başarıya ulaşmıştır. Bu köyde muazzam bir değişiklikti. Reaksiyon olması tabii idi. Hükûmetin, reaksiyonu gösteren gericileri değil, gençleri tutması gerekirdi. Böyle olmadı. Köy, Osmanlı devleti içinde 600 yıl angarya çekmişti. Gericiler, onu dediler, bunu dediler olmadı. En sonunda burası komünist yuvası dendi. Yücel bütün kuvvetiyle Mücadele etti ve temize çıkardı. Şimdi o yük ortay dökülmesindeki faydayı işa yükseliyor. Diğerleri ise yok olup gittiler.

Köy Enstitüleri bir zarurettir Onu tekrar canlandırmalıdır İ.İ.

İzmir'de

17 Nisan Köy Enstitüleri bayramı bütün yurtta kutlanırken Dernek yöneticileri İzmir *körfezi* kıyısında gazetecilerle başbaşaydılar. Bayram da, onlarca, ülkü savaşı için bir vesileydi. Tatlı bir sohbet havası içinde, hattâ *bir açık oturum şeklini alan bu basın* toplantısında Başkan Hayrettin Karademir şunları söyledi:

Türkiyemiz, eğitim ve öğretim alanında toplum kalkınmasına giden yönünü bulamamıştır. Türk eğitimi bugün çıkmazdadır. Bu eğitim düzeni ile Türkiyemizin varlığını muhafazası dahi güçtür. Türkiye iskân sahası ve barınan insanları sayısı ile köylü Türkiyedir. Toplumumuzun Devlet ve hükûmet kaderindeki mes'ulleri ve fakülte kürsülerindeki ilim adamları, köylü Türkiye bizin meseleleri ile meşgul olma ve sorumluluk kabullenme gibi asli vazifelerini tamamen ihmal etmektedirler. Bize bu konuda söz söyleme fırsatını, Köy Enstitüleri Kanununun kabulü yıldönümü vermektedir. Bizim gerçeklerimize uygun, hür düşünen ve toplum düzenimizin teminatı haline getirilen köy çocukları bundan 23 yıl önce kabul edilen kanunla kurulan köy Enstitülerinde yetişme imkânları bulmuşlardır. O zaman, kitle halinde köy çocukları bu okullara alınmakta ve yetiştirilmekteydiler. O hızla ilk öğretim dâvasının halli on yıllık meseleydi. Şimdi bu iş tavsamış, sistem değişmiş ve eğitim meselemiz çıkmaza *saplanmıştır.*

İnsan, bir yaşantısı ve geçmişinin tesiriyle değil, ehliyet ve selâhiyetiyle bu meselelere el atamamanın acısını da *duyuyor. Bugün şehirde*kilerin yüzde 22 si, köydekilerin ise yüzde 76 sı okur yazar değildir. Bu bir dengesizlik ve sosyal adaletsizliktir. Okuma çağındaki 1.600.000 Türk çocuğunun okulsuz ve öğretmensiz oluşu yürekler acısıdır. Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri neyle meşgul? Türk aydınları, Türk bilim adamları neredeler? Toplumumuzun sorunları 17 Nisanlar bekliyor.

Köy Enstitüleri, çıkmazı çıkar, yetmezi yeter yapmada ve uygar Türkiye olmada bir çözüm yolu idi. Bugüne kadar memleketimizin eğitim sistemi ve tatbikatı olarak ulaştığı son merhale idi. Geri kalmış memleketler bizim bu sistemimizi örnek alırken, bize bu müesseselerin kapatılması Türk eğitiminde bir intihardır. Bu müesseselerin kapatılış sebebi, sistemin kötülüğü değil, kendi çıkarlarını memleket menfaatinin üstünde gören basiretsiz politikacılardır. Bugün bizler şayet Köy Enstitülerini savunuyorsak, o kurumlardan yetişmiş bir mezhep tutucusu gibi değil, eğitim çıkmazımızı halledecek sistem olduğu için savunmaktayız. Savunduğumuz sistemden daha etkin bir çözüm yolu mevcutsa bize karşı çıkanlar ta*rafından, bu memleket için ortaya* konmasında hayır umanlardanız. Türk aydınları bu çözüm yolu üzerinde durmada kendilerini görevli *saymağa zorunludurlar.*

Bu demeçten sonra Hayrettin Karademir gazetecilerden aydınlatılması gereken bir nokta olup olmadığını sordu. Bunun üzerine bir gazeteci:

— B. Millet Meclisinde Şükrü Koç gibi bir çok değerli temsilcilerimiz var. Niye bir kanun teklifiyle gelmiyorlar? *Diye* sordu.

Başkan:

— Şükrü Koç, CHP. Aydın Milletvekilidir. Büyük Millet Meclisinde bizim temsilcimiz değildir, cevabını verdi.

Bir başka gazeteci Köy Enstitüsü adından niye bu kadar allerji duyulduğunu sordu. Başkan uzun bir hikâyeyi şöyle özetledi:

— Köy Enstitüsü mezunlarını önce kifayetsizlik ve bilgisizlikle karalamak istediler. Bu karalama tutmadı. Çünkü Köy Enstitüsü mezunları çok başarılıydılar. Bunun üzerine Enstitülere «komünistlik» suçunu yüklediler. Oysa Enstitünün verdiği 17864 mezundan bir tanesi bile komünistlikten hüküm giymemiştir. Öyleyse neden yıkıldı? Maalesef Türkiyede çıkarcılar Köy Enstitüleri niteliğini, bizim anladığımız manadaki, gerçek aydınlardan çok önce kavramışlardı. Aydınların geç uyanışı Köy Enstitülerinin yıkımını kolaylaştırmıştır. Köy Enstitüleri büyük halk topluluğunun sömürülmesini önleyecek nitelikteydi çünkü.

Halil Akyavaş katılıyor:

— Köy Enstitülerinin köylüyü uyarması menfaat sahiplerinin işine gelmiyordu. Ağalar köyde sınırsız eğemendiler. *Oysa köylü uyanınca sömü*rüldüğünü farkedecekti. Onun için ağalar Enstitülüyü köylüye «gomünist» diye tanıtmaya çalıştılar. O zamanki muhalefet partileri de köylülerin okul inşaatında çalıştırılmasını ve işlik topraklarını istismar ettiler. Köylüyü aldattılar. Şimdi ise köylü uyanmıştır. «Taşını, kumunu da biz çekelim. Irgatlığını da yapalım. Tek bu okulları yeniden kurun.» diyorlar

Bir gazeteci, o da bir fikir işçisi:

— Köy Enstitülerinin isminin değiştirilmesine bile karşı koyuşunuzu çok haklı buluyorum. Aksi halde evvelce mezun olmuş on yedi bin öğretmen töhmet altında kalacaktır, dedi

Bu arada dâvaya başta sahip çıkmış görünen ve sonra mücadeleyi yarıda bırakan, Enstitü dâvasını terkeden, İnönü'ye serzenişte bulunuldu.

Karademir'in son sözü uzun za*manlar akılda tutulacak bir inancı* yurda duyuruyor:

«Köy Enstitülerinin amacı köylü uyandırmak değil canlandırmaktır.»

Ankara'da 17 Nisan toplantısına katılanlar

Ankara'lı gençle, 17 Nisan yürüyüşünde

Başkan Hayrettin Karademir basın toplantısında konuşurken..

"Dünyayı açlıktan kurtarma haftası„ nın içyüzü

Yahya KANBOLAT

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı (F.A.O.), 21-28 Mart 1963 arasını «Dünyayı Açlıktan Kurtarma Haftası» olarak ilân etti. F.A.O. ya üye olan yüzden fazla memleket, halk efkârının nazarı dikkatini fena beslenme üzerine çekmek için elden gelen bütün gayreti gösterdi. Türkiyede de bu alanda açık oturumlar, sergiler tertiplendi ve makaleler yazıldı. Memleketimizdeki açlığın yenilmesi için ziraate yatırım yapılması gerektiği üzerinde çoğunluk mevcut olmakla beraber, doğumların kontrolünde ise birbirine karşıt fikirler ileri sürüldü.

ÇATIŞAN GÖRÜŞLER

Amerikan kültürüyle besili olanlar doğumların kontrolünü savunmuş, halbuki buna mukabil ziraatçılar haklı olarak Türkiyede doğumların kontrolünün fena beslenmeye bir çare olabileceği hususunu reddetmişlerdir. Ziraat Fakültesinde tertip edilen açık oturumda konuşan ve müdahale eden bütün öğretim üyeleri memleketimizde nisbi bir nüfuz fazlalığını dahi reddederek istihsali arttırmak üzerinde ısrar etmişlerdir. Ayrıca bu açık oturumda Türkiyede Avrupaya nazaran düşük bir hayat seviyesinin varlığı kabul edilmiş, ama bunun gizli veya açık açlığı tazammun ettiği fikri reddedilmiştir. Açlık haftası dolayısiyle memleketimizde doğumların kontrolü üzerinde ileri sürülen birbirine karşıt fikirler Batının az gelişmiş memleketlere yönelttiği o ağır ideolojik taarruza rağmen Türkiyede halkımızı bırakalım aydınlarımız arasında bile bu alanda ortak bir görüşe varılamadığını göstermesi bakımından mes'ut bir hâdise teşkil etmiştir.

AÇLIK KASİDELERİ

Birinci Dünya Savaşından önce İtalyan asıllı bir Amerikalı çıktığı memleketin çiftçilerine yararlı olmak amaciyle Romada Ziraat Enstitüsü adlı teşkilâtı kurdu. Sonra diğer memleketlerin katılması ile bu teşkilât faaliyetini genişletmiş ve Uluslararası Roma Ziraat Enstitüsü adını almıştır. Enstitü bütün gücünü ziraî istihsal üzerine teksif etmişti. Bu alanda teknik bilgileri, haşaratla mücadele usullerini, fiyat istatistiklerini ve mahsulü değerlendirme şekillerini muntazam yayınlarla dünya çiftçilerine ulaştırmaktaydı. Ama İkinci Dünya Savaşından sonra bu Enstitü lâğvedildi ve yerine Amerikalıların nüfuzu altında F.A.O. adlı teşkilât kuruldu. Savaştan önce ziraî istihsal ile ilgili teknik yayın yaparken, F.A.O. ile strateji değiştirilerek bu sefer gıda maddeleri istihlâkı üzerinde büyük bir ısrarla durulmaya başlandı. Artık aylık ve yıllık yayınlarda ziraî istihsalin arttığı itiraf edilmekle beraber, bunun yeter olmadığı ileri sürülerek açlık üzerinde gayet dokunaklı kasideler yazılmaya başlandı.

YANILTMA KAMPANYASI

Batının az gelişmiş memleketler için imâl ettiği bütün sahte teorilere rağmen, bu memleketlerin kalkınma şekilleri iktisaden ileri ülkeleri pek memnun etmemektedir. Bu vaziyet açlık hikâyelerinin kesifleşmesine ve kalori hesaplarının inkişafına sebep olmaktadır. İşte bunun için iktisaden ileri ülkeler F.A.O. kanaliyle az gelişmiş memleketleri bir yanıltma kampanyası açmayı lüzumlu gördüler. Bu ara Romada büyük ve muhteşem bir toplantı tertip edildi. Toplantıya Nobel ödülünü kazanmış dokuz şahıs iştirak etti. Ayrıca François Perroux, Pierre Mendès—France, Lord Attlee, Aldous Huxley gibi pek çok bilgin, iktisatçı, sosyolog ve devlet adamı toplantıya çağrıldı. Ama General de Gaulle Amerikalıları hiç bir kararda arkada takip etmemek prensibini aldığı için, Fransadaki Açlık Haftasını 21-28 Mart yerine, 18-24 Mart arasında tertip etmek cihetine gitti. Bundan gayri F.A.O. 4 Haziran 1963 te bir Dünya Kongresinin Washington da toplanmasına karar verdi. Bu kongre ileri ve geri memleketler arasında şimdiye kadar *yapılmış en büyük toplantı olacak* ve ondört gün sürecektir.

TELAŞIN SEBEBİ

Batıdaki bu telâşın sebebi nedir? Sömürgelerden silâh kuvvetile atılan, kapıdan fırlatılmışken iktisadi yardım çantasile bacadan eve tekrar giren bu memleketlerin sakız gibi çiğnedikleri açlık kelimesinin altında neler yatmaktadır? Bugün Batı ekonomisinin ham madde ihtiyacı artan bir eğilim göstermektedir. Ayrıca mamul madde ihracı ihtiyacı da Batı ekonomisini ağır bir tazyik altında tutmaktadır. Şu halde Batı ekonomisi bir taraftan ham madde ithalâtı ve diğer taraftan da mamul madde ihracatı gibi iki kuvvetli kolla az gelişmiş memleketlere bağlı durumdadır.

Batıda ve bilhassa Amerikada ağır endüstri korkunç bir hacme varmıştır. Batı bugünkü ekonomisini devam ettirebilmek için bir taraftan artan şekilde ham madde istihlâk etmek ve diğer taraftan da sürekli karakterde mamûl madde ihraç etmek zorundadır. Ama iktisaden geri kalmış memleketler Batının imâl ettiği sürekli mamûl maddeler fazlasının hepsini alabilmek gücünde değillerdir. Ancak *halihazırda Batı, ağır endüstrisinin* büyük captaki istihsaline çare bulmuş gözükmektedir. Endüstri savaş ekonomisi prensiplerine çevrilerek, ağır endüstri istihsalinin önemli kısmının devlet tarafından satın alınması cihetine gidilmiştir. Bu şekilde yerli sanayinin en büyük müşterisi devlet olmaktadır. Nitekim Amerikanın 1962—1963 dönemine ait bütçesindeki 92.5 milyar dolar giderin 52.7 milyarı, yani % 56 sı millî savunmaya ayrılmıştır. Millî savunma giderlerinin diğer görünmeyen kalemlerle beraber yılda asgari olarak bütçenin % 60 ına vardığı tahmin edilmektedir. Böylelikle devlet vatandaştan sağladığı vergilerle ağır endüstriye savaş vasıtaları ısmarlamakta ve bu endüstrinin ayakta durmasına *imkân vermektedir.* Ancak Batı devletleri millî savunma bütçelerile memleket ihtiyacından fazla olarak savaş malzemesi ısmarlamaktadırlar. Ama devlet elindeki artık fazla savaş malzemesini de iktisaden geri kalmış memleketlere kredi veya hibe kanaliyle devretmektedir. Nitekim Amerika 1962—1963 bütçesinde dış memleketlere askerî yardım olarak 1,4 milyar dolar para ayırmıştır.

YARDIMIN İÇYÜZÜ

Batı *memleketlerinde* ağır endüstri, istihsalinin önemli kısmını savaş aracı olarak devlete sattıktan sonra, arta kalan kapasitesile de sürekli istihlâk malları istihsal eder. İç pazarda satılamayıp artan kısmı da yine devlet satın alır. Savaş vasıtaları gibi bu istihlâk mallarını da devlet, az gelişmiş memleketlere kredi veya hibe kanalile devreder. Nitekim Amerikanın 1962—1963 bütçe yılında dış memleketler için ayırdığı ekonomik yardım miktarı 2.5 milyar dolardır. Bugün iktisaden ileri memleketlerin dış ticaretinde devlet kanalile ihracatta bulunmak, temel bir usul halini almak eğilimindedir. İleri memleketler arasındaki rekabet ve sanayi mamullerini satış zarureti. Batıya Japonya dahil az gelişmiş ülkelere kredi veya hibe yoluyle satış usulünü kabul ettirmiştir.

Ancak Batı devletleri kendi ekonomilerinin yükünü hafifletmek için vatandaştan aldıkları vergiyi kâr adile işverenin cebine aktarmakla kalmamaktadır. Ayrıca Batı askerî ve ekonomik şekil altında az gelişmiş memleketlere yardım ederken, türlü komisyonlarla bu memleketlerdeki vergi mükelleflerinin devlete bıraktıkları miktarları da döviz adı altında kendi ülkesine transfer ederek işverenin cebine muntazam bir kâr olarak aktarmaktadır. Bir defa yardım gören memleket, ithâl mallarının çoğunluğunu yardımı yapan memleketin gemilerile ve yüksek bir tarife dahilinde getirtmek zorundadır. Ayrıca yardım gören memleket baraj, kara yolu gibi büyük ve masraflı inşaatları yardımı yapan memleketin bir firmasına gayet yüksek kazanç sağlıyacak şartlarla devretmesi gerekmektedir. Bu yüzden Amerikada uluslararası çapta in-

HURDA FABRİKALAR

Ayrıca hurdaya ayrılmış ekonomik mou ölü malzemeyi anormal fiyatla satmak, veya bu malzemeyi az gelişmiş memleketlere götürüp fabrika diye kurmak, sonra bunu yüksek fiyatla satıp karşılığını da döviz olarak çışaat şirketleri doğmuştur.

karmak, iktisaden geri ülkelerde devletin elinde toplanan kıt imkânları soymak yolunda kullanılan cihanca malûm diğer metodlardır. Bundan gayri hafif endüstriye örneğin şeker veya gübre istihsali için yardım yapıldığında bir taraftan malzemeyi yüksek fiyatla satmak, diğer taraftan da dünyaca bilinen istihsal ameliyesini patent hakkı diye kurulan fabriyaka % 5 e varan bir oranla cebren ortak olmak yolları da fahiş kâr sağlıyan metodlar arasındadır. Şüphesiz bunların en korkuncu yardım eden ülkenin, yardım alan memleketin dış ticaret sektöründe sahte veya gerçek ticarethaneler kurdurarak yardım mallarını yüksek fiyatlarla bu firmalar kanalıyle getirtmesi için az gelişmiş memleketleri açık veya gizli bir mecburiyet karşısında bırakmasıdır. Yardım eden memleket kurduğu bu nevi soygunculuk şebekesi sayesinde, yardım gören memlekete bir eliyle verirken, diğer eliyle de yaptığı yardımı faiziyle çekip ülkesindeki işverenin cebine aktarır.

ENFLASYON YOLU İLE

Halbuki bu mekanizmanın yürüyebilmesi için zaruretten yardım yapan memleketle, yardım gören ülkenin enflâsyona başvurması mecburiyeti vardır. Yardım eden memleketin mevcut endüstrinin gerek savaş ve gerek barış mallarını alabilmesi için vergi ve istikraz kaynakları kendisine kâfi gelmemektedir. Mecburen enflâsyona başvurup geniş halk kitlelerini soymak cihetine gitmektedir. Nitekim bugün Amerikan doları ve sterlin uluslararası alanda sağlam para olarak pek telâkki edilmemektedir. Fransa da enflâsyon yüzünden bir kaç defa devalüasyona başvurmak zorunda kalmıştır. Ayrıca yardım alan memlekette de, yatırım alanları kendisine empoze edilmekte olduğu için inşaat sektörü ile ticaret sektörü anormâl gelişmektedir. *Diğer fakirleştirici* ameliyelerle beraber bu iki sektör iktisadi hayata maddi bir değer katmadığı için, mevcut çıkarcı mekanizma yüzünden yardım gören memlekete vergi ve istikraz ile sağlanan para kâfi gelmemekte ve mecburen enflâsyona gitmek zorunda kalmaktadır.

KURTULUŞ DEMOKRASİDE

Bu şekilde her iki memlekettteki işveren zümresi kendi halklarının aleyhine olarak büyük kârlar sağlamaktadır. Ancak her iki taraf bakımından bu hayati mekanizmanın devam edebilmesi için, az gelişmiş memleketlerin ham madde ihracaatçısı ve mamul madde ithalâtçısı olarak kalmaları zaruridir. *Yani az gelişmiş memleketlerin* ağır endüstriye ve bilhassa mekanik sanayie yatırım yapmamaları, kıt imkânlarını evvelâ ziraatta ve sonra da hafif endüstride batırmaları icab etmektedir. Fakat bu sonuca varabilmek için önce yardım gören memleketin ekonomisinin imhası ve doğan yerli işbirlikçi firmalar yoluyle de yardım yapan ülkenin millî menfaatlarına uygun bir hükümetin iktidarda olması gerekmektedir. Bu çıkarcı mekanizmanın az gelişmiş memleketlerde demokratik bir rejim altında devamlı şekilde yürümesi kabil değildir. İşte bunun için Batının tanınmış ideologları ve onların yerli müritleri hep bir ağızla az gelişmiş memleketlerde «kuvvetli idare» edebiyatı altında güdümlü demokrasiyi ısrarla savunurlar. Bu bakımdan çıkarcı mekanizmanın zararlarını nisbeten hafifletmek, iktidardaki kadroyu yapıcı yatırımlara sevsettirmek ve icabında mevcut çıkarcı mekanizmayı tadil edebilmek için, az gelişmiş memleketlerdeki halkların diktatörlük akımlarına karşı vuruşmaları ve demokrasiyi Batıdaki gibi bütün sınatiyle memlekette gerçekleştirmeye çalışmaları hayati bir önem kazanmaktadır.

HAFTANIN İSMİ DEĞİŞMELİ

Bu şekilde «Dünyayı Açlıktan Kurtarma Haftası»nın iç yüzü anlaşılmış olmaktadır. Bu kampanya dolayısile Batının menfaatlerini savunmakla mükellef ideologlar, az gelişmiş memleketlere gazetelerde ziraata yatırımın ve doğumların kontrolünün icab ettiğini tekrarlamak fırsatını buldular. Burada gâye açlık hikâyeleriyle ve Edgar Allan Poe'nin korkunç masallarını yeni baştan kaleme alarak, az gelişmiş memleketlere imâl ettikleri tahripkâr kalkınma modellerini kabul ettirip mevcut çıkarcı düzenin devamını sağlamaktır. Onun için F.A.O. nun ilân ettiği kampanyaya «Az gelişmiş memleketleri batırma ve iktisaden ileri ülkeleri de daha fazla zenginleştirme haftası» demek daha uygun düşerdi.

Türkiyede "Pazarlık„ metodu uygulanamaz

Kemal SÜLKER

Bahir Ersoy

Halil Tunç

Seyfi Demirsoy

Kemal Özer

Ethem Ezgü

Adnan Başaran

— Türk işçisinin haklarını pazarlık konusu yapan sendikacı lar —

İşçilerin toplu sözleşme, grev ve özgür sendika kurma hakları Anayasada yer almış bulunuyor. Fakat bu hakların nasıl kullanılacağı ve hangi hallerde bunlardan yararlanılamayacağı *iki kanunla düzenlenmektedir.* Tasarıların Meclise verilmesinden sonra Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, bunların kendi istediği şekilde çıkarılmasını sağlamak yolunda Amerikada sendikacıların sık sık başvurduğu bir metodu uygulamak istedi.

Lobbying metodu şudur:

Parlamento adayları ile pazarlığa girişmek, görüşüp anlaşmak. İşçilerin görünüşünü savunması için, gelecek seçimlerde kendisini desteklemek vaadinde bulunmak, aksi takdirde aleyhinde kampanyaya girişileceği tehdidini ileri sürmek. Bu metoda uygun çalışma, gayrı resmi şekilde yapılır ve halk oyundan çoğu *kere gizli tutulur. Gizli tutulduğu* ölçüde de etkisi fazlalaşır.

Son yıllarda sendikalar lobby tekniğinin yeni bir şeklini ortaya koymuşlardır. Sendikalar, ara sıra bir bölgenin işçi seçmenlerini çok kalabalık guruplar hâlinde teşrii meclis üyelerinin Meclisteki çalışma odalarına gitmesini sağlıyorlar. Muhtelif başşehirlere sendikaların yaptırdıkları bu işçi ziyaretlerinin nedeni, parlamento üyelerine işçilerin o bölgede çok olduğunu, kanunlara verecekleri oyların gelecek seçimlerde, işçilerin kendilerine verecekleri oya etki yapacağını anlatmaktır.

Zira sökmeyecek bir metodu uygulamak için vakit ve enerji harcamak, işçi haklarının uzun bir süre çiğnenmesine yol açar ve sendikalar yetkililerini yanlış yönlerde yıpratır. Bunun için bu soruyu iyice cevaplandırmak şarttır.

ŞARTLAR DEĞİŞİK

İlk önce bilmek gerekir ki; ne Türkiye, ne İngiltere, ne Federal Almanya, ne Fransa, ne İsrail, ne İsveçteki ekonomik ve sosyal şartlar, ne devlet kuruluşu ve seçim yasaları birbirinin eşidir, benzeridir. *Hepsi Batı* demokrasisi ile yönetildiği hâlde tarih, gelenek, ekonomik durum, politik çatısını açısından birbirlerinden çok farklıdırlar. Bunun etkisi ile sendika yapıları, işleyişi ve sendikalara tanınan haklar bakımından da birbirlerinden kesin şekilde ayrılırlar. Bir Histadrut (*İsrail Konfederasyonu) bir* Trade—Union İngiliz Konfederasyonu) veya bir DGB (Alman İşçi Konfederasyonu) değildir. AFL—CİO Congress (Amerikan Konfederasyonu) ile bu işçi teşekkülleri ve *hele bizim Türk—İş* arasında mevcud haklar yönünden dağlar kadar farklar vardır.

Kaldı ki lobby'cilik (şuna löp yiyicilik diyesim geliyor) Amerikada bi*le her* zaman başarı sağlayan bir metod olmamıştır. 1947 de bir yandan AFL, öte yandan CİO en usta «pazarlıkçı» larını ve baskı guruplarını harekete geçirdiği halde Milli iş münasebetleri kanunu (Wağner act) büyük çoğunlukla değiştirildi. Böylece sendikacıların ve daha çok Roosvelt'in des*teği ile 1935 te çıkarılan işçi lehindeki* kanun «işçiler lehine bozulan dengeyi işverenler lehine çevirmek» için 12 yıl sonra bozulmuş oldu. Kaldı ki Amerikan işçilerinin desteklediği Truman bile vetosuna rağmen işçi aleyhindeki Taft—Hartley kanunu önleyemedi.

Taft—Hartley kanununun çıkarılması ile yenilgiye uğrayan Amerikan işçi teşekkülleri birleşerek bugünkü, AFL—CİO'yu meydana getirdikten sonra bile Cumhurbaşkanı seçimlerinde bütün çabalarına rağmen Stevenson'u kazandıramamışlar, lobbying metodunun her zaman işleyemediğini acı acı gör*müşlerdi..*

TEŞKİLÂT İŞİ

Lobby'cilik basit bir «pazarlık» ta değildir. Geniş teşkilâta ihtiyaç vardır. CİO'nun (AFL ile birleşmeden önce) bir Siyasî Faaliyet Komitesi vardı. AFL nin de İşçi Siyasî Eğitim Birliği kurulmuştu. CİO ve AFL birleşince politika işlerini düzenleyen *kendilerine bağlı «komite» ve «birlik»* bu defa Siyasî Eğitim Komitesi (COPF) şeklinde ortaya çıkarıldı. COPE; partilerdeki iç çalışmaları da izliyor. sendikalara siyasî eğitim yapıyor sendikacıları partilerin bucak ve ocak kademelerinde görev almaya itiyordu.

Zira, ekonomik şartlar, seçim statüleri, sosyal yapı, gelenekler ve mevcud imkânlar ne kadar farklı olursa olsun demokratik ülkelerde değişmeyen gerçek şuydu:

1) Çağımızda birbirleriyle menfaatleri çatışan sosyal sınıflar, zümreler ve guruplar vardır.

2) Parlamento düzeni içinde hak aramaktan başka çözüm yoluna sapmayanlar için kanunlara saygılı ve riayetkâr olmak başta gelen istektir.

3) İşçiler gibi teşkilâtlı topluluklar, kendi ekonomik, sosyal, kültürel ve özellikle politik haklarını kanunlarla düzeltmeye mecburdurlar

4) Her vatandaşın siyasetle uğraşma hakkı vardır ve Anayasalar bu hakkı işçilere de tanımıştır.

5) Sendikacılar yalnız iç yönetim *konularıyla, işverenler veya işverenler* gurupu ile yapılacak toplu sözleşme çalışmalarına, çalışma sürelerine, iş emniyetine, asgari ücretlerin arttırılmasına v.s. gömülürlerse sosyal adalet, sosyal güvenlik, koruyucu hekimlik, vatandaş olarak daha iyi bir memleket içinde yaşama içerde ve dışarda barışı devam ettirip daha iyi bir dünyaya kavuşma amaçlarını unutmuş olurlar.

6) Sendikacılar Anayasalarda ve öteki kanunlarda tanılan temel hakları *kullanmaz veya bu duruma düşürülme* politikasına âlet olurlarsa demokratik düzenin vaz geçilmez temel dayanağını farkında olmadan tahrib ederler.

ŞARTSIZ YOL

Bu gerçekler karşısında Türkiyede lobby'cilik yolu ile başarıya ulaşılabilir mi?

Bize göre; lobby'cilikle uğraşmak vakit kayıbından ve kütleleri oyalamaktan başka bir şeye yaramaz. Zira: Türkiyedeki durum, Amerikadakinden pek çok farklıdır.

Amerikan kaynaklarının iddiasına göre; Amerikadaki sosyal sınıflar arasındaki farklar Avrupadakilerden ve hele Türkiyedekilerden çok azdır Beşeri ıztıraplar, ücret düşüklüklerinin ya*rattığı facialar, uzun iş süresinin yap*tığı bünye tahribatı, iş şartlarının kötülüğünün meydana getirdiği kazalar ve neticeleri Amerikada asgari ölçüye düşmüştür. Türkiyede ise bu feci durum istatistiklerin belgesiyle dünyanın sayılı «geri» liklerinin başındadır

Amerikadaki belli başlı iki siyasi partinin kaypaklığı ve olaylar karşısındaki *elâstiki davranışı şimdilik* işçilerin ayrı bir parti kurmalarını geciktirmektedir Türkiyede ise partiler; iktidarda olsun, muhalefette olsun görülegelen tutumlarile işçileri ayrı bir parti kurmağa ve bu partiyi başarıya ulaştırmaya zorlamaktadır. Belli başlı sendikacılarımız bile üye oldukları partilerden çekilmiş, partilerinden işçilere yarar gelmeyeceği inancına varmıştır. Bunun sonucu olarak da sendika ça*lışma raporlarına, Türk—İş Temsilci*ler Meclisine sunulan raporlara ve demeçlere, Temsilciler Meclisinde geçen ve basına yansıyan konuşmalara göre) işçilerin ayrı bir siyasi parti kurmaları zorunluğu ortaya çıkmıştır. Çalışanlar Partisinin ha bugün ha yarın kurulacağı havasının yaratıldığı ve programının hazırlandığı 1962 yılındaki gerçekler ne ise bugün de odur. Sadece değişen, sendikalar ve üst kuruller *başlarındaki yöneticilerden bir* kısmının tavrıdır.

POLİTİKACI TUTUMU

Türkiyede partiler merkeziyetçidir. Adayları tesbitte genel merkezlerin *yetkisi ve parti «yoklamaları»* nın önemi büyüktür. Amerikada aday listelerini ve her adayın listedeki yerini, isa partileri tayin etmemektedir Fakat seçmenler parti listelerindeki adaylar arasından da, bağımsızlardan da müşterek tercih yapma hakkına sahiptir, Üstelik adaylar bizde Parti disiplinine bağlıdır. Mecliste Gurup kararlarına aykırı çalışma yapamaz ve oy veremez. Fakat Amerikada bu disiplin mevcut değildir

Amerikada parlamento üyeleri *dâvet edildikleri sendika toplantıla*rına katılır, onlarla sohbet eder ve hele mahalli sendikalar, o yerin adaylarını kolay kolay sendika merkezlerine getirerek isteklerini anlatabilirler. Bizde en önemli kongre ve toplantılara, en itinalı özel dâvetlere bile milletvekilleri iltifat etmezler. 10 Yıllık iktidarı devresinde bu kadar ısrarlı dâvetlere ve en mutemed sendikacılarının ısrarlı rica ve istirhamlarına rağmen, sanayicilerle sık sık görüşen Başbakan, ne Türk—İş'e gelmiştir, ne de şerefine verilen ziyafete. Gazetelerde, sendika kongrelerinde milletvekilleri için ayrılmış sıralara kimsenin oturmadığını gösteren resimler çok girmiştir 1946 dan bu yana işçiler arasından seçilen hiç bir milletvekili —yassı ada ya gidip beraet eden ikisi hariç— hesiatı düştükten sonra «işçi» kalmamış, *sendikasına dönmemiştir*

FAZİLETSİZ YOL

Bu da gösteriyor ki milletvekili olanlar işçileri değil kendilerini düşünmektedir. Partilerinin programlarına bağlıdır. Partiler programları halkı ve işçileri aldatmak için gelişigüzel sıralanmış yaldızlı amaçlardan ve vaadlerden başka bir şey değildir *CHP uzun yıllar grev hakkına* karşı durmuştur. DP. grevi programına almış, fakat kanunlaştırmamıştır Bugünkü *Parlamento,* Anayasanın emri gereğince ele aldığı sendikalar ve toplu sözleşme tasarıları dışında işçiler yararına bir tek kanun çıkarmamıştır. İşçi istekleri askıda kalmıştır Çünkü bugün iktidara gelmek için işçilere hoş görünen partilerin programları işçi haklarını gerçekleştirmeye elverişli yapıda değildir. Teker teker milletvekilleriyle yapılacak pazarlık. bugün sendikalar kanununda veya toplu sözleşmede bazı maddelerin değiştirilmesini sağlayabilir ama, vergi reformunda işçilerin isteklerine «evet» diyemezler. Toprak reformu işçi ve köylü isteklerini uygun ölçüde başaramazlar. Millet *Meclisindeki partilerin hiç biri gurup* kararı alarak asgari ücretlerin Anayasa ilkelerine uygun ölçüde tesbiti için hükûmeti o yolda icraata teşvik edemezler. İşverenleri belli sayıda işçi lojmanı yapmaya mecbur bırakamazlar. Bir milletvekili işçileri doğrudan doğruya ilgilendiren bir kanunda tek*nik bir maddeyi savunur ama,* Türk—İş'in istediği miktarda «asgari geçim indirimi» ni kanunlaştırmaya çalışamaz. Anlayışı buna engeldir

Lobby'cilikte üstelik bir de «i*nanmış adam fazileti»* yoktur. Bir dâvâya inanan adam ille menfaat bekleyerek onu savunmaz. «Sen benim şu maddemi değiştir, ben de senin seçilmene çalışırım» demede bir dar menfaatçilik gizlidir. Kaldı ki asıl menfaat; şu veya bu partinin emekten yana olmayan mensubunu elde etmek için yalvarıp yakarmada değil, işçi sınıfı olarak memleketimiz politik hayatında sahneye çıkmak ve *Mecliste emekçilerin,* emekten yana olanların, sosyal adalet uğrunda savaşanların çoğunluk sağlayarak Anayasa ilkelerini hayata geçirmesindedir. Bu asil ve dürüst yol ve bu uğurda *açık çalışma varken* gizli pazarlıklarla oyalanıp günü gün etmek, işçi dâvâsına bağlılıktan başka şeyler ifade eder.

UYANAN AFRİKA

Afrika'nın ilk meselesi

“Yeni sömürgecilik..„

Türkkaya ATAÖV

Yeni bir çağ başlıyor. Avrupa, geçmişin kıt'asıysa Afrika da geleceğin kıt'asıdır.» Bu sözleri 1958 Akra Afrika Uluslararası toplantısına başkanlık eden 28 yaşındaki Kenyalı sendikacı ve kurtuluş savaşçısı Tom Myoba söylemişti.

250 milyonluk Afrika artık beyazların soyup, sömürdükleri bir pazar değil. Afrika hem siyasal, hem ekonomik eğemenliğine doğru hızla yol alan ilerici bir kıt'adır.

Esaret ve kurtuluş

Oysa Afrika, daha yakın zamanlara kadar; bağımlı bir kıt'a, bağımlı bir ekonomi ve bağımlı bir insanlar topluluğuydu. XV. Yüzyıldanberi Afrikayı Portekizliler Hollandalılar, İngilizler, Fransızlar, Danimarkalılar, İsveçliler ve Almanlar sömürdüler. Amerikadaki pamuk tarlaları çok kazançlı olmağa başlayıp yeter işçi bulamayınca, Afrika bir esir pazarı durumuna da sokuldu. Bu, maskeli, dolaylı ve örtülü bir sömürme değil apaçık bir insan ticaretiydi.

1884 Berlin Konferansından 1890 anlaşmalarına kadar koca Afrika; İngiltere, Fransa, Almanya, Portekiz, İtalya ve Belçika Kralı Leopold'un şirketi arasında taksim edildi. Avrupalı sömürücüler önlerindeki Afrika haritasını kendi keyiflerine göre çizip bölüştüler. Bu yağmadan sonra seferber ettikleri şirket ve ordulariyle; Afrikanın maddi ve mânevi bütün zenginlik ve haklarını hayasızca sömürdüler. Afrika, bütün tabiatı ve insan kaynaklariyle, beyazların sermaye lordlarına bağlı bir pazar oldu. Ve mezarlarından kızlarının küpelerine kadar soyuldu.

Afrikanın her bakımdan diğer kıtalardan farklı bir kaderi vardır. Meselâ; sömürgeciliğin kucağına ne kadar çabuk düştüyse, sömürgecilerin elinden de o kadar hızla kurtuldu. Kıtanın sosyal haritası son 8 yılda tanınmayacak kadar değişti. 1955 yılından önce Avrupalıların hâkim olmadıkları ülkeler sadece; Mısır, Habeşistan, Liberya ve Libya idi. Afrikadaki büyük değişiklik önce Arap ülkelerde başladı. Sudan, Fas ve Tunus eğemenliklerini 1956 da kazandı. Gana 1957 de eğemenliğine kavuşan ilk «Siyah devlet» oldu, 1958 de Gine, 1960 da Nijerya, Somali, Kongo ve Madagaskar dahil 14 Fransız sömürgesi bağımsızlığa kavuştu. 1961 de bunlara Sierra Leon katıldı.

Dikkati çeken nokta: yeni Afrika ülkelerinin yalnız siyasal bağımsızlıkla yetinmeyip, ekonomik bağımsızlık üzerinde de titizlikle durduklarıdır. Sömürgecinin sadece ordusunu sürüp çıkarmak endişesini yok etmeğe yetinmiyor. Yabancı tekelci sermayecilerin ülkeleri üzerindeki nüfuzlarını da tamamen kaldırmak istiyorlar. Kendilerine bükmeden yabancı bankerlerin de yurtlarından sürüp atmadan, eğemenliklerine tam ve noksansız sahip olduklarına inanmıyorlar.

1960 da Tunusta toplanan ikinci Afrika Halkları Konferansında Tunus temsilcisi şöyle diyordu:

«Yalnız hukuki ve sosyal bir gerçek olan eğemenliğin ilânı eski sömürgenin ana yapısını değiştirmediği açıktır. Bağımsızlık sadece bir *ön şart*, gerçek kuruluşun *bir vaadi*dir. Yoksa kurtuluşun kendi değil.»

Yeni sömürgecilik

Gerek bu konferansta gerek aynı yıl Tancada toplanan İkinci Birleşmiş Milletler Afrika Ekonomik Komisyonunda «yeni sömürgecilik» konusu birinci derecede ele alındı. Afrikalılar «yeni sömürgecilik» derken aşağıdaki üç noktayı kastediyorlardır:

1 — Tarım ve madenler üzerinde yabancıların ekonomik çıkarlarının devam etmesi;

2 — Afrika ülkelerinin *Fransız Birliği* ve *Avrupa Ekonomik Birliğine* katılmasının sonuçları;

3 — Dış yardımların bir baskı aracı olarak kullanılması.

Afrikalıların «Yeni sömürgecilik» konusunda titizlik göstermeleri yersiz değildir. Eski sömürgecilerin ekonomik çıkarlarını sürdürmek için *yeni formüller bulup uygulamağa* çalıştıklarına şüphe yoktur. Yabancı orduları kıt'alarından kovan Afrikalıların şimdi pençeleştikleri kuvvetler ticaret şirketleridir. Küçük, zayıf ve kuruluş halinde genç bir devlet dev tekellerle nasıl başa çıkacaktır? İşte bir çok Afrikalı önder bu soruya bir cevap bulmağa çalışıyor.

Manzara şu: Eski İngiliz sömürgelerinde; «Birleşmiş Afrika Bankası», «Batı Afrika Bankası» ve «Elder Dempster Kumpanyası»; eski Fransız sömürgelerinde «Batı Afrika Ticaret Birliği», «Batı Afrika Fransız Kumpanyası», ve «Batı Afrika Bankası»; Liberya'da «Firestone Kumpanyası»; eski Belçika Kongo'sunda «Belçika Genel Bankası».

Bu, bankaların, kumpanyaların kudretleri ve ülkelerin iç ve dış politikalarına müdahaleleri ülkeden ülkeye değişiyor tabii. Kiminde iktidarı kiminde muhalefeti tutmak işlerine geliyor. Hâlâ genç ülkelerde bu kumpanyalar devlet içinde devlet durumlarını muhafaza ediyorlar. Adeta bu ülkeleri kendi hükümetleri değil de bu kumpanyaların yönetim kurulları idâre ediyorlar.

Genç Afrika devletleri bu şirketler kadar Fransız Birliği ve Avrupa Ekonomik Birliği karşısında da endişelerini gizlemiyorlar. Bu birliklerin Afrika'ya gerçekten faydası sağlaması şüphesi bir yana, Afrika Birliğinin kurulmasında büyük engeller çıkaracakları kesin olarak ortada. Bazılarına, ilk bakışta Avrupa Ekonomik Birliğine katılmak cazip gibi geliyor.

Birlik karşısında

Kurulmağa çalışılan bu yeni ekonomik münâsebetler Afrikalılar tarafından şu üç açıdan ele alınmaktadır:

1 — Önce ekonomik, sonra siyasi bir bütünlüğe doğru giden Avrupa Ekonomik Birliği üyeleri arasında gümrük duvarlarını kaldırırken üye olmayanlara karşı ortak bir gümrük duvarı kurmaktadır. Bu duvar, daha çok tek ürünün ihracına dayanan ekonomik bünyeli Afrika ülkeleri için yıkıcı sonuçlar doğuracaktır. Oysa bu ülkeler daha önce ürünlerini gümrüksüz olarak Avrupa memleketlerine satıyorlardı.

2 — Birlik Afrika ülkelerinde harcanmak üzere 600 milyon dolarlık bir fon ayırmış bulunuyor. Orta Afrika ülkelerine ilk beş yıl için ayrılan bu fon en verimli şekilde kullansa bile, bu ülkelerin kalkınması için çok yetersiz kalacaktır. Kaldı ki güçsüz yerli ekonomiler, çok güçlü Avrupa ekonomileri karşısında ezilmekten kurtulamıyacaklardır.

3 — Afrika ülkeleri dış yardım yabancı hâkimiyet ve nüfusunun yeniden kurulması karekterini taşırsa kabul etmiyorlar. Bu prensipten hareketle; yardım yapan yabancılara kendi iç meselelerine karışma, ekonomilerini yönetme, siyasal düzenlerini kurma ve bloklar politikasıyla eğemenliklerini tehlikeye atma haklarını vermiyorlar.

Afrika Birliği

Artık Afrika halklarının ve önderlerinin parolası şudur: «Kişiliği olan bir Afrika yaratacağız...» Bu parola ilk defa 1958 yılında Akra'da toplanan Afrika Hakları Konferansında ortaya atılmıştı. Bütün Afrikalıları ilk defa bir araya getiren bu toplantıda; sömürgeciliğe karşı, ırkçılığa karşı ve her alanda bağımsızlık konularında tam bir anlaşmaya varılmıştı. Bu amaçları gerçekleştirmek için de bir Afrika Birliğine ihtiyaç vardı. Gerçi Afrika Birliği fikri eskidenberi Afrika dışında yapılan toplantılarda söylenir ve savunurdu. Bu toplantılardan biri de; sonra kendi ülkelerinin kurtarıcıları olan Nkrumah ve Jomo Kenyatta'nın da katıldıkları 1945 Manchester Kongresiydi. Bu toplantıda dikkati çeken Kenyatta, «Beyaz»lara karşı «Siyah»lar birliğini ileri sürmüştü. Afrika diğer kıtalara benzemiyordu. Tam ve kesin bir renk ayrılığı vardı ve hangi millete mensup olursa olsun kara deriliyi sömüren yabancı; beyaz deriliydi. Bu durum siyahın beyaz Avrupalıya karşı savaşını gerektiriyordu. Nkrumah'a göre Afrikalılar bir yandan bağımsızlıkları için savaşırken bir yandan da birleşme üzerinde durmalıydılar.

Bu birleşme nasıl olacaktı? Nkrumah'a göre Gana - Gine Birliği bir örnek olabilirdi. Nkrumah ve Seku Ture'nin açıkladıkları «Bağımsız Afrika Ülkeleri Birliği Ana İlkeleri» adlı belgede şu maddeler vardı:

a) Birlik bağımsız bütün Afrika devlet ve federasyonlarına » çıktır.

b) Birliğe katılan her üye kendi kişiliğini koruyacaktır.

c) Birliğin amacı halk ve dünya barışı adına hür ve zengin bir Afrika yaratmaktır.

d) Üye devlet ve federasyon yurddaşları aynı zamanda birliğin yurddaşı da olacaklardır.

e) Devlet Başkanları Birliğin ortak savunma meselelerini kararlaştıracaklardır. Her devlet ya da federasyonun ayrı ordusu olacaktır.

f) Birliğin bir ekonomik kurulu olacaktır.

İç sömürücüler

Bağımsızlığını kazanan her ülke gibi, Afrika ülkeleri de kurtuluş hareketlerini hedefine ulaştırıp yerli sömürücülüğü de ortadan kaldırmak istiyorlar. *Afrika'da yabancı şirketlerden* başka sömürücülüğü devam ettirmek isteyen yerliler de var. Bunlar çoğunlukla, kral ailelerine mensup aristokratlar, kabile reisleri, büyücüler ve dış sömürücülerle iş-birliği yapan bir avuç insan.

Bu duruma göre sömürmenin yalnız bir ırk meselesi olmadığı, renkleri ne olursa olsun insanlar arasındaki ekonomik-bağ meselesi olduğu ortaya çıkıyor. Sömürme mekanizması ortadan kalkmadıkça bunu zenciye karşı beyazlardan sonra gene zenciler de kullanabiliyor. Asıl hedef insanın insan tarafından sömürülmesine meydan vermeyen ekonomik ve siyasal rejimi kurmak. Siyasal ve ekonomik alanda gittikçe söz sahibi olan Afrika halkı, o halktan yana aydınların yardımıyla, dış sömürmelerin yanı başında iç sömürmelerin son kalıntılarını da yakında atacağa benziyor. Tereddütsüz söylemeli ki halkçı ve sosyal adaletçi düşünceler Afrika'ya bir daha sökülüp atılamayacak şekilde yayılmaktadır. Nkrumah 10 Temmuz 1960'da işçi sendikaları toplantısında şöyle demişti: «İnsana değer veren bir toplum kurup insanların ekonomik ihtiyaçlarını karşıladığımız zaman onların hayatları garanti altına alınmış olacaktır.» Afrika'daki sosyal adaletçi hareketler kaynaklarını hem çok eski Afrika yerlilerinin eşitçi geleneklerinden, hem de yabancı sömürücülere karşı duyulan tepkiden alıyor. Afrika'ya sınıf çelişmesini Avrupalılar sokmuş. Yoksa bir tarafta sınırsız bir refah içinde sermayeci azınlık, diğer tarafta da yoksun insan yığınları çelişmesi Afrika'ya yabancı bir toplum düzenidir. «Toprak ve bütün zenginlikler halka aittir» sözü Afrika'nın benimseyebileceği bir ülküdür.

Uyanan Afrikanın son siyasi durumunu gösteren harita
— Bir sömürgeden bağımsız devletler birliğine —

İkinci yazı
gelecek sayıda

ATOM

Londrada 100 bin kişi nükleer silâhlara karşı muazzam bir gösteri yaptı

«Barış Casusları» İngiliz hükûmetinin nükleer sığınak planlarını çoğaltarak halka dağıttılar

Paskalya tatilinde Londra'ya gelen nükleer silâhların yasaklanmasını istiyen yürüyüşçüden bir grup polislerin kurdukları barajları geçmek için zorluyor.

Geçen haftaya rastlayan Paskalya tatilinde bir çok Avrupa başkentinde barış yürüyüşleri yapıldı. Danimarkada, İsveçte, Batı Almanyada binlerce insan nükleeer silahların yasaklanması için yürüdü. Fakat Londrada toplanan 100 bin kişi, atoma karşı savaş konusunda, şimdiye kadar eşine rastlanmamışbir gösteri yaptı. Bu gösteri sırasında dağıtılan bazı gizli vesikalar İngiliz hükûmetinde büyük bir şaşkınlık uyandırdı. Kendilerine «Barış Casusları» adı veren bir grup, bir nükleer savaş sırasında hükûmet erkanın saklanacağı atom sığınaklarının planlarını ele geçirmiş ve çoğaltarak halka dağıtmıştı Çok gizli tutulan bu sırrın kimler tarafından elde edildiği henüz çözülmedi. Gösteriler sırasında aktif rol oynayanlardan yüze yakın insan tevkif edildi. Önümüzdeki günlerde İngiliz hükûmetini ve halkını bir hayli uğraştıracak olan bu garip casusluk hikâyesinin en ilgi çekici yanı yabancı bir devletin hesabına yapılmamış oluşudur. Bu işi yapanların maksatları çoğalttıkları gizli vesikaların altındaki açıklamadan şöyle anlatılıyor:

«Sırları sizden saklıyorlar, çünkü sizin bir casus olmanızdan korkuyorlar. Rusya hesabına bir casus olmanızdan değil: fakat, bütün halkların hizmetinde bir casus olmanızdan korkuyorlar. Çünkü, sizin adınıza, sizin yararınıza, sizin geleceğiniz için; fakat, sizin rızanız olmadan yapılan işlerden bir gün haberdar olma hakkını kullanmayı düşüneceğinizden korkuyorlar.»

«Barış casusları»nın gerekçesi bu. Haklı ya da haksız. Fakat kimseden para almadıkları bu işi bir menfaat karşılığında yapmadıkları açık. Ancak İngiltere'de raslanır cinsten bir davranış. Bir neslin getirdiği bir barış inancı. Bundan beş yıl önce İngilterenin Aldermaston kasabasında başlayan savaş tehlikesine karşı bir uyanış. Aldermaston'lular beş yıldır her Paskalya evlerini barklarını bırakır çoluk - çocuk yola düşer ve Londraya kadar yürürler. Gelenekleşmeğe başlayan bu yürüyüşler zamanla İngiltere'nin bir çok kasabasına sıçramış ve her yıl sayıları binlerce artarak 100 bin kişiye yükselmiştir. Bu insanların hepimiz için, bütün insanlık için, bütün medeniyetler için hatta mikroplara varıncaya kadar bütün canlılar için savaştıkları söz götürmez bir gerçek. Atom denizaltısına sadece modern bir deniz aracı imişcesine ilgi gösteren ve bu korkunç silâhın resimlerini kaygısız bir tebessümle seyreden bizler için savaştıkları da bir gerçek. «Elle gelen düğün - bayram» felsefesiyle uyuşmuş kimselerin de toparlanıp bir nükleer savaş ihtimalini önleme çabasına katılıncaya kadar. Aldermaston'un şerefli insanlarının bu işe yılmadan devam edecekleri muhakkak. Başarıya ulaşıp ulaşamadıklarını tarih ya yazacak ya da yazamıyacak.

AMERİKA

Çelik tröstleri fiatları arttırdı

Fiatları ve grevleri bir yıl donduran Kennedy n;n ne yapacağı merak ediliyor

Dünyanın en büyük çelik müstahsili Amerika, sanayinin bu en önemli kolunda ciddî bir buhranla karşı karşıya gelmiş bulunuyor. 1959 yılından bu yana bazı tedbirlerle geçiktirilen ve geçiştirilen bu buhran nihayet geçen hafta çelik tröstlerinin fiatlara zam yapmaları ile suyun yüzüne çıktı. Şimdi bütün gözler genç Başkan'da olmasını hiç istemediği bu zamlara karşı ne yapacak? Bu konuda süregelen savaşı bir nüfus tareke devresinde tutmasını beceren, Kennedy'nin bu defa başarı kazanamıyacağı endişesi tahminlerde ağır basıyor.

Çelik sanayiindeki buhranın sebepleri çeşitli ve derinde.. İkinci Dünya Savaşından sonra hızla gelişen başka memleketlerin çelik sanayileri Amerikan çeliğine iç ve dış pazarlarda ciddi bir rakip olmağa başlamıştı. Özellikle Alman Japon ve İsveç çeliği karşısında Amerikan çeliği açıkça tehdit edilir olmuştu. Öte yandan Sovyetler Birliğinin hızla artan istihsali kısa bir gelecekte Amerikan pazarlarına yönelmek eğilimi gösteriyordu.

Amerikan çelik tröstleri için, yeni rakipler karşısında kazanmak ancak sanayinin geniş çapta otomasyona tabi tutulması ile mümkün olabilecekti. Tröstleri de bu çareye başvurdular. Fakat, açıkta kalan binlerce kömür işçisinden büyük bir ders alan çelik işçileri fabrikaların otomasyonuna engel olmak için greve başladı. Meşhur 1959 çelik grevi aylarca sürdü. Ve «Otomasyon yapılmıyacak» teminatı ile Taft - Hartley kanunu uygulanarak işçiler kanun zoru ile işbaşı edildi. Kennedy, çelik sanayiinde buhran bu safhada iken Başkan seçilmişti. Ve ilk iş olarak çelikçilerin yaptıkları zam teklifini ele aldı. Başkan çelikte yapılacak zammın bütün sanayi kollarına sıçrıyacağı ve bunun işçi ücretlerinin artmasını gerektireceği ve bu durumun da çok korkulan enflasyonu doğuracağı tezinden hareket ederek zamma karşı durdu. Kennedy, çeliklerin yabancı çelik rekabeti ile olan durumlarını da kabul ederek çözümü vergi indiriminde buluyordu. Bu da meseleyi sadece tröstler yönünden çözülmesi oluyordu. İşçiler bir yandan artan hayat pahalılığı öte yandan indirilen verginin otomasyon imkânlarını kazandıracağı endişesiyle grevler için hazırda bekliyorlar. Önümüzdeki haftalar Hükûmet, tröstler ve sendikalar arasında başlıyacak olan üçlü çatışma geçen yıllardan çok daha sert olacağa benziyor.

LAOS

Tarafsız Başbakan yardım bekliyor

Güney Doğu Asya'nın sancılı küçük memleketi yeni ve ciddî bir buhrana daha girmiş bulunuyor. İnanılmaz bir koalisyonun kurulmasından sonra bu işe şüpheyle bakanları haklı çıkartan bir durum büyük bir hızla gelişiyor. Bilindiği gibi uzun iç savaşlardan sonra geçen yıl yapılan bir anlaşmayla üç eğilimin temsil edildiği bir koalisyona karar verilmiş ve Başbakanlığa Tarafsız Suvanna Fuma getirilmişti. Komünist eğilimli Pathet Lao ve tarafsız eğilimli kuvvetler, iç savaş sırasında aşırı sağcılara karşı bir ittifakla hareket etmişlerdi. İç savaş sona erdikten sonra bu anlaşma bir hükûmet için de üçlü olarak yürütülmek istendi. Ve bu bir süre de devam etti. Fakat, tarafsızlardan Dış İşleri Bakanı Kinim Folsena'nın öldürülmesinden sonra Jarres ovasında karşılıklı bulunan Komünist ve tarafsız kuvvetler arasında silâhlı çatışma başladı. Bugüne kadar Pathet Lao kuvvetlerinin bazı kazançlarıyle devam eden bu çatışmalar ,aşırı sağcıların başkent Vientiyan'ı bırakıp kaçmalarına yol açtı. Bu durumda artık koalisyon diye bir şey kalmıyordu. Küçük Laos gene bir iç savaşın içine yuvarlanmıştı. Bu arada Pathet Lao'nun kolay zaferlerine bizzat tarafsız kuvvetlerin onlara katılmasiyle sağlandığı öğrenilince durum milletler arası bir şekil aldı. Özellikle Amerika Güney Doğu Asya'da meydana gelen bu gelişmeyi endişeyle izlemeğe başladı Kennedy cuma günü topladığı Güvenlik Konseyinde bu konuyu ele aldı. Tarafsız birliklerin Pathet Lao'ya katılması üzerinde önemle duruldu. Çünkü Güney Doğu Asya'da keyfi idârelere karşı isyan eden Komünist çetelerin yanısıra komünist olmayan Gerillalar da vardı Ve keyfi idâreye karşı halkın büyük çoğunluğunu kazananlar bu tarafsız Gerillalardı. Meselâ Güney Vietnam'da bu tamamen böyleydi. Üzerinde durulması gerek nokta; tarafsız kuvvetlerin hangi sebeplerle Komünist eğilimli kuvvetlerle işbirliğine mecbur kaldığı idi

Füze-savar silâh

Amerika Birleşik Devletleri Müşterek Kurmay Heyetleri Başkanı Orgeneral Maxwell Taylor, Amerika Temsilciler Meclisi'nin Maliye Komisyonu'nda beyanatta bulunurken, son günlerde Sovyetler Birliği'nin her türlü füzeyi imha eden bir füze-savar silâhı meydana getirdiği hakkındaki söylentilerden söz açmış ve «Bu doğru ise, Birleşik Amerika soğuk harbi kaybetmiş olur» demiştir.

General Maxwell Taylor, sözlerini «Şu anda bunun yüzde yüz bir hakikat olup olmadığını bilmiyoruz. Yüzde bir nisbetinde bile böyle bir ihtimal mevcut olsa, biz onu yüzde yüz mevcut telâkki ederek hareket edersek çok akıllıca hareket etmiş oluruz.» diye tamamlamıştır.

General Taylor'un bu ifşaatı, Amerikan Kongresinde bir bomba gibi patlamıştır. Birleşik Amerika'da parlâmento organlarının «Gizli oturum» yapmaları nadir bir hâdisedir. Buna rağmen, yirmi yıldan beri ilk defa olarak yaptığı gizli oturumda Amerikan Senatosu, Sovyetler Birliği'nin «Amerikan polaris füzeleriyle uzun menzilli minuteman füzelerini düşürebilecek füze-savar silâhlarını geliştirmekte olduğu» meselesini müzakere etmiştir.

İyi haber alan kaynaklara göre, Senatör Strom Thurmond, Nike-Zeus füze-savar programının süratle geliştirilmesini ısrarla istemiş ve Amerikan Savunma Bakanlığı'nın «Sovyetler Birliği»nin füze-savarlar alanında daha ileride olduğunu teyid ettiğini sözlerine ilâve etmiştir.

Senatör Strom Thurmond, Savunma Bakanlığı'ndan elde ettiği bilgilere göre Nike - Zeus füze - savarının Rusların imâl ettiklerinden daha müessir bir silâh olacağını da açıklamış. Fakat Amerikan Savunma Bakanlığı bu konuda yorumdan kaçınmıştır.

Nükleer silâhlar dünyasında muazzam değişikliklere yol açacak olan böyle bir füze savar silâha, Sovyetler Birliği hakikaten sahip midir, değil midir? Bu konuda kat'î bir bilgimiz yok. Fakat, bu haberde bir hakikat olmasaydı, General Maxwell Taylor gibi ağırbaşlılığı ile tanınmış bir kumandan kongre encümeninde böyle bir konuyu müzakere lüzumu duymazdı. Aynı konuda Amerikalılar da gayret sarfetmekte olduklarına göre, meselenin başlangıcı hayli önce olmak lâzım geliyor.

Böyle bir silâh, dünya silâhlı kuvvetler muvazenesinde ağır, hattâ korkunç tesirler yapacaktır. Varlıklariyle övünülen, bir düğmeye basmakla dünyayı ateşe vereceği söylenen füzelerin rolü küçülmüş olacaktır.

Beşer dehası, üstünlüğün şâhikasındadır. Bulamayacağı silâh, karşı silâh yoktur. Mac Millan'ın 1924 Cenevre Dört Büyükler Konferansı sonunda söylediği şu sözleri hatırlıyoruz:

«Harbin dehşeti bizzat harbi mahkûm etmiştir.»

Dileriz ki, böyle olsun.

Ali İhsan BARLAS

ARAP BİRLİĞİ

Ürdün Başbakanı Rifai düşürüldü

Geçen hafta resmen kurulan Birleşik Arap Cumhuriyeti kendi dışında kalan Arap memleketleri arasında ilk etkisini gösterdi. Nasır'ın gölgesinin kesintisiz devam ettiği Ürdün nihayet yeni birliğin baskılı havasına tam olarak girdi. Henüz kurulmuş olan Rıfaî hükûmeti Arap Birliğine gereken önemi vermediği için düşürüldü. Bu olayı Meclisin sağduyusu olarak görmemek için aynı anda Kuzey Ürdünde silahlı çatışmaların yapıldığını ve ölenlerin olduğunu hatırlamak yerindedir. Bu çatışmalar sonunda Ürdün'de örfî idare ilan edilmiş ve fevkalâde durumun ne yönde gelişeceği beklenmeğe başlanmıştır. Gerçi olayların yönü artık belli olmuştur. Birleşik Arap Cumhuriyeti sağlam temellere oturtuldukça Orta—Doğu Arap dünyasında bütün monarşilerin sırasıyle devrilecekleri bir gerçektir. Ve her halde bunun ilk misali de Ürdün olacaktır.

Kent oyuncuları Bademler Köyünün tiyatro inşaat sahasında — En iyisini yapmak için işten anlayanlara sormalı —

Bademler büyük bir tiyatro gibidir

Kemal BİLBAŞAR

Öğretmen Mustafa Anaran da başlıyan tiyatro temsillerini Bademleliler hiç tavsatmadan sürdürdüler.

Tiyatro köy için hem eğlence idi hem de bir eğitim aracı.

İlk oyunculardan askerliklerini İstanbulda yapanlar tiyatro görgülerini artırdılar. Köye dönüşlerinde oyunlara yenilik getirdiler. Seyrettikleri oyunları akıllarında kaldığı şekilde, bazan da değiştirerek yazdılar sahneye koydular. 1949 da İzmirde Paydos oyununu seyredip pek beyendikleri için kendi köylerinde de sahneye koymaya karar verdiler. 40 gün uğraşıp didindiler, prova üstüne prova yaptılar, en sonunda perdeyi açtılar. Oyun çok beyenildi. Oyuncular bundan cesaret alarak Seferihisar ve Urla ilçelerinde de temsillere devam ettiler. Çok başarılı olan o turneyi oyuncular bugün en tatlı bir anı olarak anlatırlar.

1954 den 1958 e kadar Demokrat Partili muhtarın idaresi sırasında eğitim işleri gibi tiyatro temsilleri de baltalandı. Okul salonu gençlere verilmedi. Bunun üzerine oyuncular, muhtarı hicveden bir oyun hazırladılar, kahvelerde temsiller vererek muhtarı köylünün gözünden *düşürmeye çalıştılar. 1958 de D.P.*li muhtar devrildikten sonra Tiyatro yeniden canlandı, okulun salonunda ard ardına birçok piyesler sahneye konuldu. Oyunlar dalma parasız gösterilirdi halka. İlçeye gidildiği zaman masrafları Kaymakamlık ya da Belediye karşılardı, orada da oyunlar halka parasız gösterilirdi. Lâik bir terbiye aldıklarından kız oyuncu bulmakta sıkıntı çekmezdi *köy* tiyatrosu. Tersine kızlar kendilerine rol verilmediği zaman küserlerdi delikanlılara. Köyde bir kaç temsil heyeti birbirleriyle yarışırdı.

Son yıllarda okulun dersaneye olan ihtiyacı sebebi ile salon bölünerek sınıf haline getirildiği için bir tiyatro binası yapma ihtiyacı şiddetle duyuldu. Önderler yeniden işe sürüldü. Muhtar köy sandığından bir arsa temin etti. Köylü taşını, kumunu çekti, kirecini yaktı. Önderler Teknik Üniversiteden bir proje istediler. Orada çok pahalı bir proje hazırlandığından İzmir Belediye memurlarından birine baş vurdular. Daha ucuz ve köyün çapına uygun bir tiyatro binası projesi çizdirdiler. Bu projeye göre temeller atıldı. Fakat inşaata devam olunamadı. Çünki temel duvarı üzerine beton bir kuşak atılması gerekiyordu. Köylü kooperatife para yatırdığından tiyatro için hiç yardımda bulunamıyordu. Köyün temsilcileri özel tiyatrolarla temasa geçerek onlardan yardım teminine çalıştılar. Kent Tiyatrosu Bademler köyü yararına verdiği temsillerin parasını yolladığı zaman temellerin beton kuşağı sarılacak inşaat hızla bitirilecek salonun üstü de örtülecektir.

KARDEŞLİK VE SEVGİ VAR

Bademler köyünde suç işlendiği pek nadir görülür. Suç için uygun bir ortam yoktur köyde. Ağa yoktur. İşsiz güçsüz insana rastlanmaz, kadını erkeği boş zamanlarını değerlendirmeye alışkındır. İşten kaçanı tembellik edeni kınarlar. Alevi gelenekler sofuluğa, taassuba yer vermediğinden gericilik köy sınırından içeri giremez. Girse de tutunamaz. Kadın erkek münasebetleri de gayet normaldir. Kaç goç yoktur. İşte, eğlencede kadın erkek hep bir aradadırlar. Bir delikanlı dem şişesini alıp erkek arkadaşlarını evine götürdü mü evin kızı ortaya çıkar onlara hizmet eder. Dem olduğunu duyan köyün kızları delikanlıları eve dolarlar. Gelenler birbirlerinden hoşlandıklarını bildikleri kızı erkeği birbirinin yanına otururlar. Sevişenler serbestçe konuşur dertleşirler. Kimse kıskanmadığı gibi onların birbirine yaklaşmalarına yardım da ederler. Erkek *oyuna kalkarsa* sevdiği hoşlandığı kızı elinden tutarak karşısına çıkarırlar birlikte oynatırlar. Herkesin icinde kızın erkeğin birbiriyle konuşması filort etmesi ayıp değildir. Gizlilik ayıptır. Hoş görülmez.

Demlerde, sevişenler birbirlerine yakma söylerler. Bademlerin 13 ünde kızları, oğlanları Karacaoğlandan, Köroğlundan adsız halk şairlerinin dörtlüklerinde nen az üç yüzünü ezber bilirler. Erkeğin yaktığına kız uygun bir dörtlükle karşılık verir. Bu yakışmayı herkes gibi anası babası merakla izlerler. Gençliklerini hatırlıyarak pek keyiflenirler.

Köyün övücülüğü gençlerden biri olan arkeolog Musa Baran, aynı zamanda bir halk sanatçısıdır. Onun yaktığı pek sevilen dörtlüklerden biri şudur:

Sabah yıldızı gibi doğdu ucadan
Şavkı vurdu pencereden bacadan
Uykusuzmuydun sevdiğim dünkü geceden
Uyan sevdiceğim uyan sabahlar oluyor

Bu yakma şu saatte söylenir: Dem çok tatlı geçmiştir. Anaları saat 11 de fenerle gelmiş kızlarını almıştır. Yalnız evin kızı kalmıştır demde. Delikanlıların uykusu yoktur. Deme ara vermeden devam ederler. Saat 2 olur gene usanmazlar: —..adi, derler, sabahlıyalım.

Bunun üzerine saat 11 de ayrılmış gitmiş olan kızların akrabası, yakını olan delikanlılar giderek kızları uyarırlar tekrar deme getirirler. Sabah yakıdıdır. İçlerinden birinin sevdiği kızı alıp gelmemişlerdir. İşte bu dörtlük o zaman söylenir.

Demlerde oyuna da kalkılır. Her zaman ilkin erkek kalkmaz. Kız da *kalkabilir. İlkin kız kalkmışsa gidip* erkeğe niyazda bulunur. Niyaz şöyle yapılır: Kız, yanağını, birlikte oynamak istediği erkeğin şakaklarına değdirir. Niyazı alan delikanlı kalkar, kızı karşısına geçer birlikte oynarlar. Ötekiler de el çırparak sazandara uygun tempo tutarlar. Oyun bitince kız el çırpanlara mükâfat olarak dem sunar.

Oyun dört kişiyle de oynanır o zaman daha bir hareketlenir oyun. Dörtten fazla kişiyle oyuna bengi derler.

Kızlar delikanlılar birbirlerine bunca yakın oldukları halde kötü gözle bakmazlar. Herkesin içinde sevdiğine sayısız yakmalar söyleyen, onunla birlikte *oynayan genç kız kapıdan çıktık*tan sonra yanlarında üçüncü bir kişi bulunmadıkça gece karanlığında sevdiği ile birlikte gitmez. Kapı önünde bir kızla bir erkeğin tenha konuşması ayıp sayılır.

Bademlerde erken evlenilir. Ana baba kızlarını isteyenin haline vaktine düşünmezler verirler. Birbirleriyle anlaşan, sevişen kız erkek muhakkak evlenirler. İstekler ancak düğün masrafı yüzünden reddedilir. O zaman da oğlan kızı kaçırır birbirleriyle anlaştıklarında kız, teminat vermiştir:

— Babamdan iste, vermezse ben sana kaçarım, demiştir.

Aynı kızı üç erkek birden sevse köy, kızın sevdiği delikanlıyı tutar. Gönlü olmayan kızı kaçırmayı hiçbir erkek istemez. Çünki o kızın ömrü boyunca kendisine bağlanmıyacağını hayatlarının tatsız geçeceğini bilir.

Bademler köyü böyle bir köydür: Badem çiçeği beyazdır. İnsanın içini yaşama sevinci ile aydınlatır umutla doldurur.

— S O N —

Kent Oyuncuları Bademler'de Türkmen kıyafetiyle yayık başında Tiyatroya aşkla bağlananların mutlu oldukları köy —

«— On bin sene evvelini fetettik biz. Fetettik emme sonu yağmaya vardı. Fetetmeye yağma yakışmaz ki! Dünyanın temeli deyorlar buraya. En eski harabat buymuş. Sekiz bin deyen, dokuz bin deyen, on bin sene evveli deyen var. Bilen bilir gayrı.. Benim bildiğim: Dünyanın temeline üç-beş gişi gondurdu köşkü. Cümlemiz yıkık saçaktan merkep bakar gibi, bakındık galdık!..»

Böyle dedi Hacılarlı bir köylü. Bir şey diyemedim ona. Dilime gelenler öz değildi sanki. Bu yalın gerçek karşısında benimki lâf ebeliği olacaktı. «Gidelim artık, bize müsade» dedim. Ellerimi iki eliyle sıktı uğurlarken. Bir daha anlattı yürüyeceğimiz yolu. «Uzunca galmaya buyurun» dedi.

On bin yıl öncemize açılan kapı, Hacılar köyüne dört kilometre uzakta.. Cılız bir toprağı yürüyoruz..

Küçük bir tepeden, büyük bir ovaya bakıyoruz. Köylülerle serpilip kalmışlar. Koca bir dev tohum saçmış gibi.. Bilinçsiz kazmalar inip kalkıyor.. On bin yıllık zaman örtüsü delik—deşik.. Yaklaşıyoruz.. Her şey fuz-buz.. İlk düşüncelerin yapıtları, kalın şekilli taşlar, çanak, çömlek, testi kırıkları, ilk kırmızılar paramparça!..

Yorgun bir kazmaya yaklaşıyorum:

— Merhaba! Kolay gelsin!

— Merhaba!

— Çok yorulmuşsun dinlen biraz.

— Ne edecen? Hep bööle! Yorgunluğum burdan değil, çok evvelinden geliyo.

— Şimdiye dek bir şey bulamadın mı?

— *Buldum,* şööle avuç içi bi tuğla. Yazılı falan.. Üstünde ganat gibi bi şey vardı.

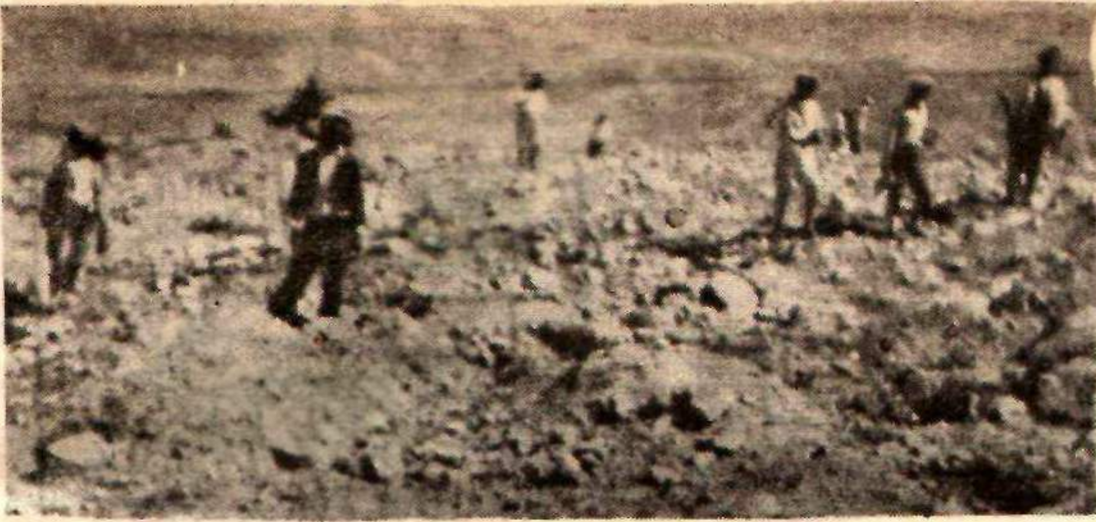
— Duruyor mu? Sattın mı?

— Bi on pangınot aldım. Ne edecen? bu işi iş edindik gayrı. Lâkin nasip yok. Bi şeycik bulsak ta belimizi doğrutsak.

Yüzü ve boynu, boncuk boncuk ter.. Yakasından bir nazar boncuğu görünüyor.. Nesine nazar değecek bilinmez? «Bi şeycik» arıyor buralarda. Onu «Bi şeycik» ten *yoksun koyanlara,* bir umutla bir ömür boyu yalnız bırakanlara kahrediyorum. Ağlayımsı bir gülüşle kim olduğumu soruyor, söylüyorum.

Başka bir köylünün karşısındayız: Kavruk ve süzülmüş görünüşünden epey geçkin olduğu anlaşılıyor. İncecik boynu damar damar.. Yarışlı köyünden gelmiş buraya.

— Kazmanın iyisini bula-

İşte ellerinde kazmalar yüzlerce köylünün hafriyat yaptığı saha
— Binlerce yıllık sanat eserlerinin paramparça edildiği delik deşik topraklar —

Bir eski medeniyet parça parça ediliyor

ROPÖRTAJ
Erdoğan ÖZER

mamışsın Pek güdük sapı var. Bununla zor olur kazmak.

—İdare ediyo! Kusura bakma emme, ne maksatlan sorduğunu annadım. Hep biliyoz, bu iş yasak. Hökümatın emri var. Var emme geç kalındı gayrı. Tan başından yasak olmalıydı. İş işten geçti.. Burayı eleyenler eledi. Vuran vurdu partıyı.

— Sen hiç bir şey bulamadın mı?

— Ne gezer? Bi şey galmıştır deyorum emme nafile. Fazlada gözüm varsa, gözüm çıksın. Elin oğlu padişahı duttu zenginlikten yana. Burdurun yarısını satın alırsa heç şaşalama. Gısganmak değil emme, bizde heç gader yokmuş. Ahırda yatmaktan gurtuluversek deyorum. Çor-çocuk hepsi hasta.. Pek müşgül galdık. Gara zevda gibi oldu bu iş. Ha buldum! ha bulacam! Put zevdası yüzünden tarlayı takkayı unuttuk getti. Renç berlik öldü gayrı! Bak! görüyon, bütün millet gazma salleyor. Gafam dakıldı bi kere. Buraya gelmeden mi, içim içimi yeyor. Ya bulursam! Ya bulursam! Bu süprüntülükten gurtulamadım bi türlü. Boklu tavuk gibi eginip duruyoruz. Bi heykel bulmazsam halimiz duman. Tarlada in-cin top atıyor. Bakmadık heç bi işe, bakmadık!...

Gerçekten çok güçtü durumu. Suçluluk duygusu vardı bir yanda. Yaptığını yakıştıramıyordu kendisine. Öte yanda bir kaç vurgun ağası serap gibi çekiyordu onu. Bir yanda tütmeyen bir yuva, hasta çocuklar, boş tarla, bom-boş mideler.. Öte yanda, saraya dönüşen birkaç ev, eldiven gibi değiştirilen lüks arabalar, şehirde geçen bir hayat... Gerçekten sevdaya tutulmuştu köylü dayı. Ya bulursa! Ya bulamazsa?-

Başka bir köylünün karşısındayız. Hangi köyden olduğunu sormayı gereksiz buluyorum. Bu salgın tüm Burdura yayılmıştı çünkü. Sorularıma tatlı cevaplar veriyordu bu köylü.

— Buldum bi heykel. Buldum emme gaçırdık getti.

— Ucuz mu sattın?

— Hay ööle olsa! Hayal—mayal bi gafaya benzeyordu. Ne olduğunu kestiremedim. Gafa desem değil; yer elması gibi, tort—mort! Göz desem değil; dana gibi gocaman gocaman! Ne ağzı belli, ne burnu! Bu bok para etmez dedim, vurdum gazmayı. Meğer iş ondaymış. Meğer eski zaman insanı o biçim oluyomuş. Otuz bin panganotu ezdik gazmaylan. Gece döşşeğe yatıım mı uyku tutmeyor, çarpınıp çarpınıp duruyom.

— Sakın kendi kafanı da kaçırmayasın, dedim. Geniş geniş güldü.

Keşke ezilen otuz bin olsa. Paha biçilir mi o heykele? Burada herşey can acısı. Oldum olası kuruturuz kaynakları. Bir kumar tekniğine bırakırız yaşamayı. Sonra durur, kaderimize söveriz. Nereye varır bunun sonu bilinmez! Yaptıklarımız, iyi düşüncelerimize mezar hazırlamaktan başka bir şey değil.

Gençten bir köylüye yaklaşıyoruz. Şapkasını iyice yana yıkmış.. Işıl ışıl ter akıyor yüzünden. Islık çalıyor, deli deli. Bazan yavaş, bazan öldürür gibi indiriyor kazmayı.

— Nasıl, keseyi doldurdun mu?

— Yok âğbey! yok! Buldum ufak-tefek.. Çarptılar elimden. Su fiyetine getti valla!

— Kime satıyorsunuz?

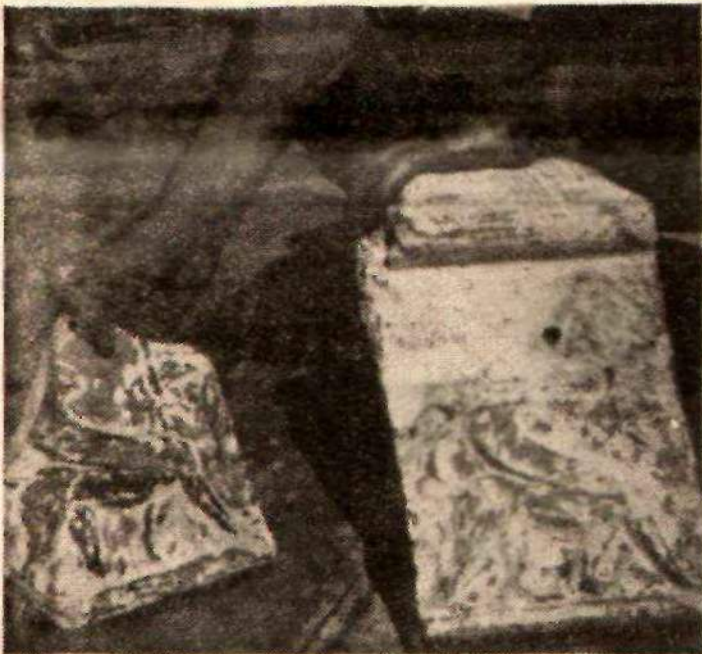
— Biz biliriz satacak yeri. Sen de bul, bana sat. Gavur kısmı meraklı putlara. İstanbuldan vızır vızır taksi işler buraya. Hep bulduğumuzu bi odaya sıralasak eyi imiş. Torisler para verip bakarlardı helbet. Lâkin milyonnar bir kaç gişiye yâr oldu. Elin oğlu, şekerden köydeki evine hususi telefon çektiriyor. Heykelleri bi odaya sıralasak eyi idi. Şimdi ziyan oldu gitti hepsi. Olan oldu gayrı.

Güçlü kuvvetli bir genç bu. Varlığını bir kumara harcıyor, ya da varlığı bir kumara harcatılıyor. Ne dersek diyelim artık .

Burdurda bir salgın bu. Hacılar, Düğer, Yarışlı, Sertaç, Elmacık, Suludere, Yassıgüme, Kuruçay, Gıravgaz, Bereket, Bucak, Ağlasun ve daha nice küçük köyler bu salgına tutuldu. Hallaç pamuğu gibi atılıyor topraklar. Kazmayı kapan kazıyor. Bu uğurda ölenler, yaralananlar var. Gazetelere geçen olayların çoğu da bu sebepten.

Bir yıl içinde yeni ağalar türedi. Bütün çabalar üç-beş kişiye yarıyor. Köylü unuttu tarlasını. Tarım durakladı. Bulan var, bulamayan çok.. Köylü daha da yoksul düştü bu işten.

Paha biçilmez tarihi değerler, harman gibi savruldu, savruluyor. Dünyanın hiç bir yerinde yok bu yapıtlar. On bin yıl öncesine açılan ilk kapı Burdur.. Güçlü bir kaynak kurudu, kuruyacak.. Ne kadar bu korkunç terkedilmişliği yaşayacağız, bilinmez?

Burdur Eski eserler müzesinde korunan iki eser
— İstanbula kaçırılırken yakalanıp kurtarıldılar —

KİTAP

MARTİN EDEN

Rauf MUTLUAY

Yirmi yıl önce bir kenar mahalle sinemasında Martin Eden'in filmini seyretmiştim; Gleen Ford'un ilk oyunu, kavgası bol, egzotik sahneleri çok, sonu mutlu bir Holivut bozması idi; gene de Jack London'un büyük eserinden bazı izler taşıyordu. Ogün bugün bu kitabı merak ettim. Birkaç yıl önce dağınık tefrikalarını okurken de çok sevmiştim. Şimdi o kadar beklediğim romanı bitirince düş kırıklığının zerresi yok içimde; büyük bir kitap bu.

Jack London'dan birkaç hikâye cildi var dilimizde. Konuları çok hareketli, alabildiğine sert çatışmaların heyecaniyle dolu, bir kısmı daha çok serüven içgüdülerine cevap veren duygulu tabiat hikâyeleri. Remzi, Varlık, Yeditepe yayınevleri bu alanda birer ikişer seçmeler kitabı çıkarmışlardı. Yıllarca önce Akba kitabevi de Deniz Kurdu'nu yayımlamıştı. İlk defa olarak şimdi, bu büyük yazarın gerçek değerini belirten ciddi eserlerinden biri elimizde: MARTIN EDEN. (Çeviren: Mete Ergin VARLIK Yayınevi, büyük eserler kitaplığı: 50, İstanbul mart 1963, 390 sayfa, 6 lira).

Martin Eden; kalemiyle yaşama mücadelesinin en amansız kavgasına girmiş soylu bir yazarın, yazılarına ilgi bulmak, kendisine yer açmak için ortaya attığı sayısız denemelerin zaferinden sonra, ilk eserlerine göre çok geniş bir hürlükle yazdığı tam bir otobiyografidir. O kadar ki, romanındaki sonuç, garip bir önseziyle kaçınılmaz bir kader olarak gördüğü trajik sonuç, birkaç yıl sonra kendisine de uygun düşecek; Jack London da Martin Eden gibi kendi kişisel mutluluğunun, küçük çevresine dağıttığı cömert bağışların yarattığı iyilik dünyasının yetmediğini görecek; iradesinin son gücüyle yaşama içgüdüsünü yenip bu dünyadan kendi dileğiyle ayrılacak. Martin Eden; yazarın bütün hayatıdır; tadını almadan geçen çocukluğu, iş kavgasındaki köleliği deniz serüvenleri, yanlış yollardaki zevkleri, nihayet ülkü edindiği aşkı. En önemlisi; bütün yetişmesi, okuduklarından yarattığı kişiliği, serüven hikâyelerine koyamadığı bütün düşünceleri, olay ve harekete alıştırdığı okuyucularını yadırgatan bir toplum yergisi. Önceleri sadece kol emeğiyle geçinen, yavaş yavaş kafasının ve kaleminin ürünlerine kavuşan bir halk delikanlısının ülkücü aşkı, ün ve mutluluk düşleri, yoksunlukları ve çalışması, zaferi ve mutsuzluğudur. Martin Eden; hem Nietzsche'nin üst insanı olmak için çırpınan, hem sınıfının hak kavgasında yer almak istiyen çelişmeli bir kişiliğin burjuva toplumundaki başlangıcı ve sonudur.

O kadar severek, o kadar ilgiyle okuduğum bu kitapta önemli başka yerler de var: Amerikan hayatının özellikleri, bir aşkın o kadar olgunlukla anlatılan evrimi, toplum kurallarına uymayan birleşmelerin zorluğu, kadınlığın zaafları ,burjuva gelenekleri; bence en önemlisi de, bizim ülkemizde örneğini göremediğimiz şekilde eğitim ve kültür sağlamlığı. Kendini yetiştirmiş bir halk çocuğunun bile bizdeki üniversite kafalarını kat kat aşan geniş bilgiye kavuşma olanağı, edebiyat dünyasının bizdekine hiç benzemeyen kavga alanı.

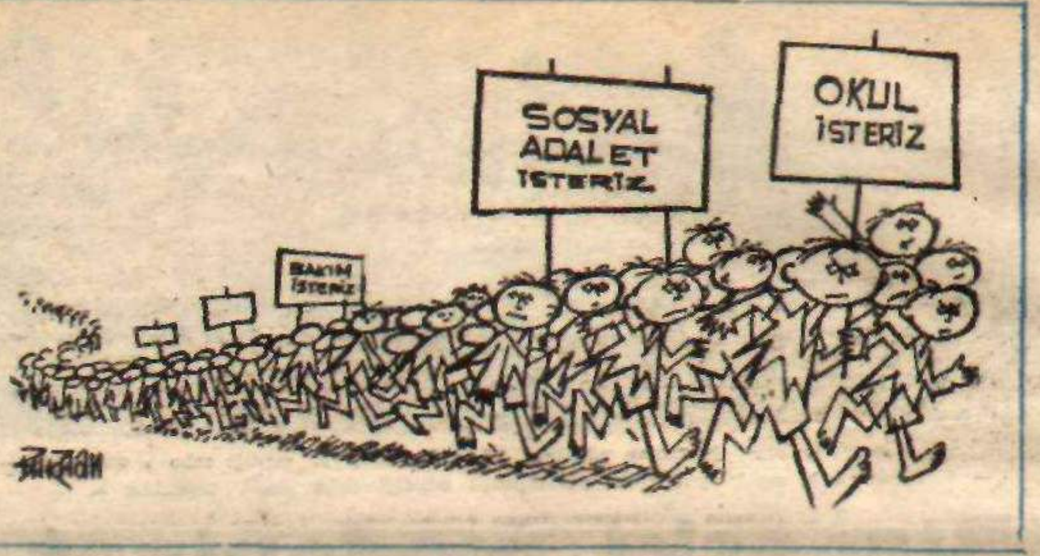
Çağdaş akımları gereğinden fazla aceleyle benimsediğimiz bugünlerde dünün değerlerini atlayıp geçtiğimize inanırım: Martin Eden, muhakkak okunması gereken önemiyle bunlardan biri. Varlık yayınevi, devamını dilediğimiz bu doğru seçimle, iyi bir hizmet yapmıştır.

Dost Dergisinin 25. sayısını bugüne kadar almadınızsa şimdi almayı unutmayınız

DOST DERGİSİ

En seçme yazılarla çıktı
Bütün satıcılarda bulunur
32 SAYFA 1.5 LİRA
Yıllık abonesi 18 liradır. Öğretmen ve öğrencilere yüzde yirmi indirim yapılır
Rüzgârlı Sok. Ova Han, Dr. 4 — ANKARA

Kromitlik var!

Kardaşım Göyneksiz, Olup bitenleri bana anlat, diyorsun. Ben sana ne anlatayım kardaşım Göyneksiz? Bugüne *dek neler olduğunu biliyorsun*, bundan sonra da neler olabileceğini kestirebilirsin.

Şu günlerde her yerde her işte kromitlik var kardaşım. Caddelerde kromitlik, mağazalarda kromitlik, meclislerde kromitlik, gazetelerde kromitlik, *demokraside kromitlik, her şey* de kromitlik...

Geçen gün, Köy Enstitülerinin kuruluşunun yirmi üçüncü yıl dönümünü kutladık. İnsanın durup durup güleceği geliyor, kardaşım Göyneksiz. Ortada kutlama günü var, velâkin enstitü yok!... Köylünün okumasını ve de aydınlanmasını istemeyen iktidarda kromitlik yok mu? Enstitüleri kapatanlar da, Enstitülerin açılışını istemiyenlerde mutlaka kromitlik var. Kromitliğin olduğu yerde demokrasi olur mu? Demokrasi demek, ne demek? İsmet Paşa diyesiymiş ki, «Ben halktan cevap dönmesini bekliyorum. Halk ne zaman «Gayri enstitüleri açın» derse, o zaman enstitüleri açacağız»... Şimdi anladın mı kromitliğin ne olduğunu? Bana kalırsa, köylü biraz fazlaca efendileşti, elini soğuktan sıcağa değdirdiği yok. Ortada kromitlik var, kromitlik almış yürümüş, efendiliğin sırası mı?

Ankarada bir Atatürk bulvarı var. Üstünde cicili bicili **otomobillerin cirit attığı bir koca cadde.** *Bu* caddede dilenci **çocuklar var. Dört, beş altı yedi, sekiz, dokuz, on yaşlarında...** Karın altında yalınayak ve mosmor çocuklar... «Ağlı, açım» diyorlar. Kromitler bunlara çingene diyorlar. Oysa Ankaranın yerlisi bunlar. Ankaranın yerli halkının çocukları. Bunlar böyle büyüyecekler askere gidecekler, hapis yatacaklar, vergi verecekler... Benim aklım duruyor, kardaşım Göyneksiz! Hiç bir zaman, bu Atatürk Bulvarında bu kadar aç çocuğu bir arada görmemiştim. Demek ki demokrasi ilerliyor. Demek ki kromitlik var memlekette...

AP'den istifalar bekleniyormuş, kardaşım Göyneksiz. Yâni ne olacak? kromitlik kalkacak mı? AP'den istifalar başlamış. Yâni ne olacak? AP'li Reşat Özardanın dokunulmazlığı kaldırılmış. Yâni ne olacak? Her tarafı serbest mi yâni? Her tarafına dokunabilecek miyiz? Yâni, ne olacak? CHP kendine çeki düzen verecekmiş. Yâni ne olacak? **Kromitlik kalkacak mı? CKMP dedi ki...** Eee, yâni ne **olacak? MP dedi ki...** Canım, **yâni ne olacak? Kromitlik kalkacak mı?** Bölükbaşı Kamonda **demiş ki...** *Ufft, bırakın şu* Bölükbaşıyı... Yâni, ne olacak? Gümüşpala demiş ki... Hay sizin... Ulan, yâni ne olacak?

Bana bak Göyneksiz! Bu memlekette kromitlik var, anladın mı? Dedikiyle, demişkiyle bu kromitlik kalkmaz, aklını başına topla oğlum! Memleketi top sahasına çevirdi bu partiler. **CHP., CKMP MP, YTP, AP... Takmışlar halkın kaderini ayaklarına, o vurup ona veriyor, o vurup ona veriyor... Yıllardır paslaşır dururlar bu herifler. Dertleri ne biliyor musun? Gol atmak! Kim yiyecek bu golü? Ulan oğlum, kromitlik var bu memlekette...**

İsmet Paşa diyesiymiş ki, «1950 yılında ben ölseydim, İnönü makamını kaybetmenin hırsı içinde dayanamadı, öldü, diyeceklerdi. Celâl Bayar Bey ölseydi, bakın, adamcağız demokrasi için o kadar mücadele etti ki, nihayet canını bu yolda verdi, derlerdi. Fakat her ikimiz de yaşadık. Millet, benim de, onun da görüşlerini ve hizmetlerini değerlendirmek imkânını buldu. Yaşamamız benim lehime, Celâl Bayar Beyin'a leyhine oldu.»

Şimdi anladın mı, köylünün **niye bu kadar fazla efendi olduğunu? Şimdi anladın mı niye böyle fazlaca kalkındığımızı? Şimdi anladın mı, niye bu memlekette kromitliğin fazla olduğunu? Adamcağızlar bizim yiyeceğimizi değil diyeceğimizi düşünüyorlar!...**

Hükümet şimdi de Porselen Kanunu ile uğraşıyor, Kardaşım Göyneksiz. Porselen Kanunu demek memurları tavlama kanunu demektir. Karıncanın kanatlanması eceline işarettir derler. İsmet Paşa ne zaman memurları tavlamağa çalışmışsa mutlaka partiyi kaybetmiştir. Korkarım gene kaybedecek.

Bu Porselen Kanunu çok köklü bir şey... 1948 de Profesör Nöymark diye bir zat gelmiş, bu Porselen Kanunu ile uğraşmış. Ondan sonra 1952 de İsviçreden Şansölye Profesör Loyemgurber gelmiş bu Porselen Kanunu ile uğraşmış. Ondan sonra, 1953 de Profesör *Martin ve de Profesör* Kas Türkiyeye gelerek, bu Porselen rejimiyle uğraşmışlar. Porselen raporları hazırlamışlar. 1956 yılında bizim Maliye Bakanlığı bir Porselen kanunu tasarısı düzmüş ve muşambaya sarıp, rafa kaldırmış. İşte şimdi de üç başlı hükümetimiz ve de meclislerimiz bu Porselen Rejimiyle uğraşıyorlar. Yâni bu demek ki, 500 bin memura çeviklik aşılanacak... Memurlar uyuyorlarmış... Yâni, kimi açlıktan, kimi yağ bağlamaktan... Hükümet demiş ki, «Toprak reformu yapamadık, eğitim reformu yapamadık, adaletçe vergi reformu yapamadık... Bâri Porselen reformu yapalım...»

Affı kızağa çektik, şimdi de işte bu porselen işleriyle uğraşıyoruz, kardaşım, Göyneksiz. Ankarada lâf çok!...

Bir de, şu bizim kromitçi Oğuz Akal meselesi var... Bu herifçeğiz Ağır *Cezaya* verildi, biliyor musun?... Niye dersen, herifçeğiz meğersem döviz kaçırmışmış vaktiyle... 1955 ile 57 yılları arasında bu Kromitçi **Akal efendi, Amerikaya 8 milyon 910 bin 445 dolar değerinde 248 bin ton krom ihraç etmişmiş. Bu paranın 94 bin dolarını Türkiyeye** sokmamışmış. **Yaaa... İşte şimdi bu Kromitçi mahkemeye verildi. Suçu büyük.** Velâkin, 10 milyon liralık borcunu milletin sırtından ödememize bu gibi suçları engel değil. Kromitçi Oğuz Aka ve benzerleri, bu memleketin millî servetleri, millî yedekçileri millî kahramanları, millî özel sektörleri, millî dolandırıcıları, millî üçkâğıtçıları, millî açıkgözleridir. Biz şimdi boğazımızdan kestik, *bunları* beslemekle uğraşıyoruz. Hükümetin işi başından aşkın, kardaşım Göyneksiz. Ve de Amerika bize bu hususta hiç de baskı yapmamıştır. Gene de hey hey! Yaşasın kromitlik! Bu memlekette mektuplar pahalandıysa, kromitlik yüzünden. Zeytinyağı pahalandıysa, kromitlik yüzünden. Kaput bezi pahalandıysa kromitlik yüzünden. *Sigara pahalandıysa*, kromitlik yüzünden. Bu memlekette işsizlik almış yürümüşse, kromitlik yüzünden. Hırsızlık kol geziyorsa meşin cocketli yosmalar piyasayı doldurmuşlarsa, ar namus tertemizse, inan ki kromitlik yüzünden. Bu memlekette kromitlik var iki gözüm kardaşım *Göyneksiz!*

Geçen gün, Milletlerarası Basın Enstitüsünden iki uzman geldi memleketimize. Bizim basını inceleyecekler, rapor verecekler. Basınımızın çürük çarık yanlarını bulup gösterecekler, hükümet de ona göre tedbirler kanunu alacak. Başbakan demiş ki, «Her demokratik ülkedeki basın gibi bir basın istiyorum».

Uzmanlar iyi ki gülmemişler. «Sizin nereniz demokratik ki, basınınız demokratik olsun sayın Başbakan?» dememişler. Ben olsam derdim. Sahi, bizim *neremiz demokratik ki? Bizim* kromitlerimiz demokratik galiba...

Görüyorsun ki bizim meclislerimiz ve de hükümetimiz hep belden yukarı güreşiyorlar.

Hele Sendikalar Kanunu bir başka hikâye... İşçilerin, emekçilerin dâvası görüşülürken Meclisin halini görsen Türkiyeyi bırakır kaçardın, kardaşım Göyneksiz. İşçilerin hakkını koruyacağız diye cart cart öten partiler, Sendikalar Kanunu görüşülürken tam siper yapmışlardı. 10 Nisanda Mecliste AP den 36 milletvekili vardı az sonra 11 tane kaldı. Ötekiler ona göre... 11 Nisanda AP den 18 milletvekili vardı, az sonra 6 tane kaldı. 12 Nisanda YTP den 7 milletvekili vardı Mecliste. CKMP'den 3 milletvekili! Ötekiler ona göre... 16 Nisanda Mecliste çoğunluk sağlanmadığı için toplantı yapılamadı. Oysa Af derken, milletvekili maaşlarına zam derken, Toplu Görüşme derken, Meclis dolup taşıyordu!... Kromitliğin geçer akçe olduğu yerde demokrasi ol*maz, kardaşım Göyneksiz.* Bu partiler yarın halkın, işçinin, emekçinin karşısına geçip «Bize oy verin sizin haklarınızı biz savunacağız» diyecekler değil mi?

Hele şu Sendikalar Kanunu, Toplu Sözleşme ve Grev Kanunu çıksın da, ondan sonra konuşalım. Selâm eder gözlerinden öperim

Hüseyin KORKMAZGİL

ÂRİFE TÂRİF...

İstanbul AP Senatörü Öztürkçine - ilâhi Öztürkçine! - Senato Başkanlığına bir sözlü soru vermiş, «Türkiyede mason, Irkçı, Turancı kafatasçı, sağcı, ilerici gerici... Gibi sözlerin kanunî tariflerinin yapılmasını istiyorum» demiş.

Sayın senatör galiba çok az okuyan çok az düşünen, çok az gezen, çok az gören bir insan... Hazıra konmak istediği belli. *Bari biz* bir iyilik edip açıklıyalım kendisine bu sözlerin anlamını.

Efendim, Yenice sigarası alan kişi, ödediği fiyatın yüzde 61 ini vergi olarak ödemiştir. Yerli malı 3 metre kumaş alan kişi, ödediği bedel ile, aynı *zamanda «Dahilde alınan istihsal vergisi»* nden kendisine düşen payı ödemiştir. Kumaşın ipliğini boyayan boya dışardan gelmişse, yâni ithal buyurulmuşsa, gümrük vergisinden payına düşeni ödemiştir. Trene uçağa, vapura binen vatandaş bilet parası diye ödediği bedel ile, aynı zamanda «Nakliyat vergisi» de ödemiştir. Özetle devlet, kişinin diyelim ki 600 liralık geliri - yâni maaşı, ücreti vs. - üzerinden yüz liralık gelir vergisi aldıktan sonra, geri kalan 500 liranın harcanması sırasında da gene vergi almakta devam eder. Yâni, devletin görünmeyen eli amma da görünmeyen haa! her zaman vatandaşın cüzdanındadır. Devlet hiç bir zaman «Al!» demez hep «Ver!» der. Ve buradan «Alışveriş» doğar. Örneğin, Millî Eğitim Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu ile gericiler arasında sürekli bir alışveriş mevcut olup, öğretmen okullarına ırkçı gerici öğretmenler atanmakta ve okullara Yeni İstanbul gibi Yeni İstiklâl gibi Orkun gibi Toprak gibi, *Adalet* gibi *faşist* gibi; gerici gibi; ırkçı gibi, şeriatçı gibi, devrim düşmanı gibi gazeteler ve dergiler bedava tarafından dağıtılmaktadır. Bu bir yatırım olup, Şevket Raşit Hatipoğlunu ne zaman yatıracağı kesinlikle bilinemez. Örneğin, bugün 27 Mayısa karşı çıkan senatör ve milletvekilleri bu şerefli mevkilerde 27 Mayıs sayesinde bulunduklarını akıllarının kıyısına bile getirmemekte olup, DP kalıntılarına çaktıkları selâmın ve de yatırımın kendilerini ne zaman yatıracağı kesinlikle söylenebilir. Örneğin, Menderese deve kurban etmekle meşhur ve mâruf Deveci Kadri Eroğan, «Bu millete plân değil, pilâv gerek» demekle tarihî vazifesini yerine getirmiş olmaktadır. Örneğin, 15 bin öğretmenin Ankaradaki yürüyüşünden söz etmeyen Yeni İstanbul adlı ceride, 18 Nisan günlü sayısına «Köy Enstitülerinin açılmasını isteyen TİP li gençlerin yürüyüşü dün fiyaskoyla neticelendi. Üniversite gençliğinin nefretle takip ettiği yürüyüşe ancak 100 e yakın kimse katıldı» biçiminde manşet çekmekle tarihî ve millî vazifesini yapmış ve devrini tamamlamış bulunmaktadır. Ve de buna benzer şeyler...

Öztürkçine'ye, sorduğu şeylerin somut örneklerini görebilmesi için dereceli bir gözlük verilmesine... (Parası halkın cebinden)

